

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

System instrumentálního vzdělávání ve Velké Británii
A System of Instrumental Education in the United Kingdom
Bc. Kateřina Marešová

Vedoucí práce: PaedDr. Alena Tichá PhD.
Studijní program: Učitelství pro SŠ
Studijní obor: HV-NÁ

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Systém instrumentálního vzdělávání ve Velké Británii vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 7. 2017

.....

Bc. Kateřina Marešová

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá možnostmi instrumentálního vzdělávání ve Velké Británii. Zaměřuje se na kurikulární dokumenty – *A common Approach, The Importance of Music - A National Plan for Music Education*, dále *music services* – organizace zprostředkovávající hudební výuku a také na systém hudebních zkoušek, které ve Velké Británii fungují na zcela odlišném principu, než zkoušky na českých ZUŠ.

Práce zabíhá také do oblasti projektu El Sistema, který vznikl ve Venezuele, avšak v poslední dekádě získává také značnou popularitu v Evropě – obzvláště právě ve Velké Británii. Velkou pozornost práce věnuje asociaci ABRSM (*The Associated Board of the Royal Schools of Music*) a její činnosti – tvorbě sylabů a dalších publikací, notovým materiálům, organizaci zkoušek a diplomům. V oblasti zkoušek ABRSM se práce blíže zaměřuje na obory housle a hudební teorie.

Poslední kapitola práce se zaměřuje na porovnání aspektů instrumentálního vzdělávání ve Velké Británii se systémem ZUŠ a navrhuje konkrétní oblasti, ve kterých by se české školní vzdělávací programy mohly britským systémem inspirovat.

KLÍČOVÁ SLOVA

instrumentální vzdělávání, housle, hudební teorie, Velká Británie, ABRSM, grades, El Sistema

ABSTRACT

This Master thesis describes possibilities of instrumental tuition in the United Kingdom. It focuses on curricular documents as *A Common Approach* and *The Importance of Music - A National Plan for Music Education*, further on *music services* - organizations which mediate music tuition and also on the system of musical examinations, which is very different than way musical exams in the Czech Republic.

The thesis outlines also the topic of El Sistema, a music-educational project founded in Venezuela, in the last decade gaining considerable popularity also in Europe – especially in the United Kingdom. The thesis pays attention also to ABRSM (*The Associated Board of the Royal Schools of Music*) and its activities – creating syllables and other publications, publishing music scores, organization of music examinations and providing diplomas. In the field of music examinations the thesis focuses on Violin and Music theory.

The last chapter of this thesis focuses on comparing some aspects of the instrumental tuition in the United Kingdom and a system of music schools in the Czech Republic. The conclusion brings a suggestion, how could the Czech curriculum for music schools improve.

KEYWORDS

instrumental tuition, violin, music theory, United Kingdom, ABRSM, examination, grades, El Sistema

OBSAH

1	Úvod.....	6
2	Struktura vzdělávání a kurikulární dokumenty.....	8
2.1	Struktura základního a středního vzdělávání v ČR a v UK	8
2.2	Kurikulum v ČR a v UK	10
2.3	A Common Approach	13
2.4	The Importance of Music - A National Plan for Music Education	20
3	Instrumentální výuka na školách v UK.....	22
3.1	Music Service.....	22
3.2	Soukromá hudebně - vzdělávací centra v UK.....	25
3.3	El Sistema.....	28
4	Music examinations boards	32
4.1	ABRSM.....	32
4.2	Nižší úroveň zkoušek ABRSM – Grades.....	34
4.3	Praktická instrumentální zkouška	35
4.4	Zkoušky v oboru housle	42
4.5	Zkoušky z hudební teorie	48
4.6	Vyšší úroveň zkoušek ABRSM – Diplomy	52
5	Porovnání aspektů instrumentálního vzdělání v UK se systémem ZUŠ	55
5.1	ABRSM.....	55
5.2	Music services, El Sistema, soukromá hudební centra	59
5.3	Finance	61
6	Závěr	64
7	Zdroje.....	66
8	Seznam příloh	68

1 Úvod

Cílem diplomové práce je zmapovat systém individuálního hudebního vzdělávání a hudebních zkoušek ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska (dále UK), který se velmi liší od systému základních uměleckých škol (dále ZUŠ) v České republice. Práce se věnuje kurikulárním dokumentům využívaným v UK - *A Common Approach a The Importance of Music - A National Plan for Music Education*, instrumentální výukou na základních školách v rámci *music services*, soukromými hudebními centry a také fenomenem El Sistema. Obsáhlá kapitola je věnována systému zkoušek ABRSM, po které následuje porovnání hudebně vzdělávacích systémů obou zemí a návrh, v jakých oblastech by se mohl český systém základních uměleckých škol zdokonalit či inspirovat. Práce se nezabývá hromadnou výukou hudební výchovy jako školního předmětu, pouze možnostmi v oblasti nepovinné nástrojové hry a hudební teorie.

Zásadní rozdíly v uspořádání instrumentálního vzdělávání zmíněných dvou zemí tkví ve financování výuky a v systému zkoušek. Instituce hudebního vzdělávání v ČR totiž spadají převážně do veřejného sektoru a jsou financovány ze státního rozpočtu podobně jako všeobecné základní školy. Ve Velké Británii však neexistuje ekvivalentní státní systém uměleckých škol a instrumentální či individuální vokální výuku poskytují pouze soukromá centra nebo částečně také samotné základní školy ve spolupráci s *music services*. Zájemci o individuální hudební vzdělávání tak mají na výběr většinou skupinovou výuku nástroje na ZŠ, což je u nás poměrně neobvyklé, nebo čistě soukromé vyučování, které je poměrně finančně náročné. Jedna podkapitola diplomové práce se proto blíže zaměří na konkrétní instituci poskytující individuální hudební vzdělávání, kterou je William Matthias Center v severním Walesu.

Soukromé hudebně vzdělávací instituce v UK na rozdíl od českých ZUŠ nevyžadují, aby jejich žáci vykonávali postupové zkoušky do dalších ročníků. Učitelé se však ve výuce řídí podle tzv. *examination boards*, asociací zprostředkovávajících hudební zkoušky a certifikáty, z nichž nejrozšířenější je ABRSM (Associated Board of the Royal Schools of Music). Tato organizace je rozšířená nejen ve Spojeném království, ale po celém světě.

Práce se věnuje také stěžejnímu rozdílu v samotném uspořádání hudebních zkoušek. Zatímco žáci základních uměleckých škol skládají zkoušky z nástrojové hry pravidelně a povinně jednou za půl roku, v britském systému *grades* – osmi úrovní, může každý student postupovat vlastním tempem.

Zdrojem informací, ze kterých tato práce vychází, jsou především publikace a další materiály vydané přímo společnostmi ABRSM (příp. konkurenční LCM), rozhovory s učiteli v oblasti severního Walesu a Londýna, webové stránky jednotlivých institucí a v neposlední řadě vlastní zkušenosti, které jsem načerpala během ročního studijního pobytu ve Velké Británii. ABRSM každé tři roky vlastním vydavatelstvím vydává aktualizovanou sérii osnov a učebnic, ve kterých zájemci nachází informace a další podklady potřebné pro složení zkoušek. Je to velmi propracovaný a pravidelně aktualizovaný systém, který poskytuje detailní studijní osnovy, sešity s notovým materiálem i například měsíčník *Libretto*, který je volně ke stažení na webových stránkách ABRSM. Zmíněné publikace (ABRSM, LCM apod.) zároveň obsahují výběr povinných skladeb ke zkouškám. Ráda bych v samostatné kapitole popsala celkový systém zkoušek (uspořádání jednotlivých úrovní a diplomů, průběh zkoušek, notové materiály, hodnocení, zkoušející, náklady i další souvislosti) a blíže se zaměřila na obory hudební teorie a obor housle.

2 Struktura vzdělávání a kurikulární dokumenty

2.1 Struktura základního a středního vzdělávání v ČR a v UK

Strukturu vzdělávacího systému ve Velké Británii můžeme podobně jako v ČR rozdělit do několika úrovní. Každá země však používá vlastní názvosloví a pro větší srozumitelnost při porovnávání těchto odlišných vzdělávacích systémů je vhodné použít Mezinárodní klasifikaci vzdělání ISCED (*International Standard Classification of Education*), konkrétně její revizi z roku 2011¹ (původní verze je z roku 1997). Předškolní vzdělávání (ISCED 0) v České republice zajišťují mateřské školy, povinná školní docházka následně trvá obvykle od šesti do patnácti let a je rozdělena do dvou stupňů. První stupeň (ISCED 1) je pětiletý a je poskytován základními školami, druhý stupeň (ISCED 2) trvá čtyři roky a je možné ho absolvovat na základní škole, osmiletém gymnáziu či konzervatoři.

Instituce poskytující střední vzdělávání můžeme rozdělit podle způsobu ukončení studia na čtyřleté střední vzdělání s maturitní zkouškou (ISCED 3A) nebo střední vzdělání s výučním listem (ISCED 3C), které obvykle trvá dva nebo tři roky. Specifický typ středního odborného vzdělávání představují konzervatoře. Studium šestiletých oborů odpovídá střednímu vzdělávání, které je na konci čtvrtého ročníku ukončeno maturitou (ISCED 3B) a následováno dvouletým absolutoriem na úrovni vyššího odborného vzdělávání (ISCED 5B).²

ISCED 0 ve Velké Británii zahrnuje děti do pěti let, následuje *primary education*, základní vzdělání poskytované základními školami, které žáci navštěvují od pěti (v Severním Irsku již od čtyř) do jedenácti let (ISCED 1). *Primary education* tak odpovídá prvnímu stupni základní školy v ČR. Následuje *secondary education* (ISCED 2) povinné střední vzdělání od 11 do 16 let zakončené zkouškou GCSE (*General Certificate of Secondary Education*) a dále nepovinné vyšší střední vzdělání pro studenty od 16 do 18 let (ISCED 3) zvané *Sixth Form*, zakončené zkouškou GCE „A“ level, jejíž splnění umožňuje následné studium na

¹ Nová klasifikace ISCED 2011, *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 8. července 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/isced>

² PEJCHA, Jiří. *Komparace systémů hudebního vzdělávání v České republice a Velké Británii*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Vedoucí práce Lubomír Spurný.

vysoké škole³. Žáci všech *primary* i *secondary schools* mají možnost volitelně studovat také nástrojovou hru.

Podle *rámcového vzdelávacieho programu* Slovenské Republiky poskytují základní stupeň vzdělání také základní umělecké školy, které odpovídají klasifikaci ISCED 1B – primární umělecké vzdělání a 2B – nižší sekundární vzdělání.⁴ RVP základních uměleckých škol v České Republice bohužel s mezinárodní klasifikací vzdělání nepracuje.

Tabulka 1 - Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED – umělecké vzdělání 1B a 2B

Medzinárodná klasifikácia vzdelávania ISCED		
Stupeň ISCED	Stupeň školskej sústavy- opis	V slovenskom školskej sústave
ISCED 0	Predprimárne vzdelávanie nultého stupňa – všetky druhy vzdelávania predchádzajúce primárnu úroveň	Vzdelávanie prebiehajúce v materských školách
ISCED 1 ISCED 1B	Primárne vzdelávanie – vzdelávanie na primárnej úrovni Primárne umelecké vzdelanie	1. stupeň základnej školy (1. – 4. ročník) 1. časť I. stupňa základného štúdia ZUŠ
ISCED 2 ISCED 2A ISCED 2B 2B ISCED 2C	Nižšie sekundárne vzdelávanie – vzdelávanie na nižšom sekundárnom stupni. Nadväzuje na primárne vzdelávanie pred vstupom na vyššie sekundárne vzdelávanie 2. stupeň základnej školy Ukončené povinné vzdelávanie v rámci neukončeného odborného vzdelávania Ukončené umelecké vzdelávanie na nižšej sekundárnej úrovni Zaučenie v odbore	2. stupeň základnej školy (5.-9. ročník) a nižšie ročníky 5- a 8- ročných gymnázií a konzervatórií (po ročník, ktorý zodpovedá 9. ročníku základnej školy) 2. časť I. stupňa základného štúdia ZUŠ

³ International Standard Classification of Education, ISCED 2011, *Unesco Institute for statistics* [online]. [cit. 8. července 2017]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>

⁴ HAUSER, Július. Štátny vzdelávací program základnej umeleckej školy v Slovenskej republike, *Štátny pedagogický ústav*, 2008. [cit. 10. července 2017] Dostupné z: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/primarne_umelecke_vzdelanie_isced1b.pdf

2.2 Kurikulum v ČR a v UK

Vzdělávacími dokumenty v České republice byly až do roku 2004 učební plány a učební osnovy, které jsou dnes nahrazeny rámcovými vzdělávacími programy (RVP) a školními vzdělávacími programy (ŠVP). V systému kurikulárních dokumentů je RVP tvořen na státní úrovni, ŠVP potom na úrovni školní. Ke každému rámcovému vzdělávacímu programu jsou vytvářeny tzv. manuály pro tvorbu vzdělávacích programů, které mohou školám pomoci v tvorbě ŠVP, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Tato kurikula se týkají základních a středních škol stejně jako základních uměleckých škol.

Tématem tvorby školních vzdělávacích plánů základních uměleckých škol jsem se zabývala ve své bakalářské práci *Houslová instruktivní literatura se zaměřením na etudy*, jejíž obsáhlou součástí bylo vypracování vlastního návrhu ŠVP potenciální ZUŠ vzdělávající výjimečně nadané žáky. Výzkum překvapivě odhalil, že například i ŠVP prestižního Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy se od RVP liší pouze zcela minimálními odchylkami. Škola sice poskytuje jedinečné zázemí – například oproti jiným ZUŠ vyšší hodinovou dotaci, avšak jednotliví učitelé stále mají poměrně velkou volnost přizpůsobit výuku potřebám a možnostem každého žáka.

Úkolem školních vzdělávacích programů základních uměleckých škol je tedy především shrnout očekávané výstupy žáků jednotlivých ročníků a oborů. RVP sumarizuje očekávané výstupy vždy 3. a 7. ročníků základního studia I. stupně a 4. ročníků II. stupně ZUŠ a to společně pro jednotlivé nástrojové skupiny (např. vzdělávací zaměření Hra na smyčcové nástroje). ŠVP tyto výstupy dále konkretizuje také pro jednotlivé vyučovací předměty (např. Hra na housle) a také všechny ostatní ročníky (tedy nejen 3. a 7.).

Očekávané výstupy podle RVP tak představují závazné minimum, které je ověřitelné.⁵ Učební osnovy a vzdělávací činnosti by proto měly umožnit žákům ovládat předepsané způsobilosti. Úkolem učitele je tedy připravit žáky na postupové zkoušky na konci roku, kdy dochází k tomuto ověřování splnění závazného minima předepsaného RVP, případně ŠVP.

Pro názornou ilustraci následuje příklad očekávaných výstupů dle RVP a ŠVP.

⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2010. 63 s. [cit. 16. dubna 2017]. Dostupné z www.msmt.cz

**Očekávané výstupy 7. ročníku základního studia I. stupně vzdělávacího zaměření
Hra na smyčcové nástroje podle RVP:**

Žák:

- využívá při hře všechny možnosti barevného a dynamického odstínění kvalitního tónu a obtížnější způsoby smyku
- využívá plynulé výměny do vyšších poloh, zvládá základní dvojhmaty
- orientuje se v zápise interpretovaných skladeb, rozeznává jejich základní členění, tóninové vztahy a stavbu melodie
- pod vedením učitele rozvíjí vlastní hudební představy a vnímá odlišnosti výrazových prostředků hudby různých stylových období a žánrů
- samostatně nastuduje přiměřeně obtížnou skladbu
- zvládá hru přiměřeně obtížných skladeb z listu
- uplatňuje se při hře v komorních, souborových nebo orchestrálních uskupeních

Očekávané výstupy 7. ročníku základního studia I. stupně podle ŠVP ZUŠ Jakuba Jana Ryby v Rožmitále pod Třemšínem⁶:

Žák

- zahraje všechny dur a moll stupnice a rozložený kvintakord v různých smykových a rytmických variacích přes 2 – 3 oktávy v pomalém i rychlém tempu
- využívá zkušeností nabytých v předchozích letech studia, používá je v praxi v individuální i skupinové interpretaci
- dbá na tónovou, intonační, rytmickou i smykovou sebekontrolu
- samostatně nastuduje vybranou drobnější skladbu a dokáže do ní vložit vlastní projev
- orientuje se ve složitějších smykových variantách, hře v polohách i hře dvojhmatů
- interpretuje etudy zaměřené na více technických i výrazových prostředků najednou
- interpretuje delší přednesové skladby – př. concertina většího rozsahu, koncerty, sonáty
- pěstuje hru z paměti, a to i u delších a složitějších skladeb

⁶ Školní vzdělávací program ZUŠ Jakuba Jana Ryby, Rožmitál pod Třemšínem. [online]. Rožmitál pod Třemšínem, 2016. 174 s. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z www.zusjjrozmitalptr.cz

Dosavadní shrnutí nám umožňuje lépe pochopit britský systém instrumentálního vzdělávání. Ve Velké Británii neexistují státní základní umělecké školy, ty jsou specifikem českého školství a na území bývalého Československa takřka světovou raritou. Tato skutečnost napovídá, že nemůžeme hledat dokument formálně odpovídající rámcovému vzdělávacímu programu pro základní umělecké vzdělávání. Zároveň v britské klasifikaci vzdělání nenajdeme kategorii ISCED 1B ani ISCED 2B. Jisté instituce podporované vládou a poskytující ekvivalentní hudební vzdělání přesto najdeme, jak ale taková výuka probíhá a z čeho vlastně jednotliví učitelé vychází?

Ve Spojeném království mají zájemci na výběr ze dvou možností, jak čerpat hodiny nástrojové hry. Obvyklou cestou jsou tzv. *Music Services* dostupné přímo na základních a středních školách, finančně náročnější je potom individuální výuka poskytovaná dalšími – převážně soukromými institucemi či přímo soukromými osobami. Obě cesty nechávají poměrně velkou volnost v kompetencích učitele, který by se však měl rámcově řídit dokumentem *National curriculum*. Toto národní kurikulum můžeme chápat jako ekvivalent českého RVP pro základní školy. Z celkového rozsahu 200 stran se však hudbě (myšleno hudební výchově) věnují pouze strany dvě⁷, v našem případě tedy tento dokument není příliš relevantní.

Národní kurikulum se zabývá hudbou obecně, která je v Anglii a Walesu vedena jako samostatný předmět, v Severním Irsku potom jako součást vzdělávací oblasti *umění*. Tento dokument se však ani nemůže zabývat nástrojovou výukou, která není součástí povinného základního vzdělání. Kurikulum dělí obsah učiva předmětu hudba do dvou klíčových období (key stages), kde primárnímu vzdělávání odpovídá *key stage 1* pro děti od pěti do sedmi let a *key stage 2* od sedmi do jedenácti let. Obě klíčová období sice ve svém stručném (až nedostatečném) obsahu učiva zahrnují také instrumentální hru, avšak problematice se nijak více nevěnují, jak je zřetelné v následujícím příkladu.

⁷ Dokument *The national curriculum in England* lze najít na těchto webových stránkách: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/425601/PRIMARY_national_curriculum.pdf

Key stage 1

Pupils should be taught to:

- use their voices expressively and creatively by singing songs and speaking chants and rhymes
- play tuned and untuned instruments musically
- listen with concentration and understanding to a range of high-quality live and recorded music
- experiment with, create, select and combine sounds using the inter-related dimensions of music.

2.3 A Common Approach

Pro instrumentální a vokální výuku byl teprve v roce 1998 vytvořen první dokument na státní úrovni, tzv. *A Common Approach*⁸ - Společný přístup. Poslední aktualizace je z r. 2011. Úvodní spis se v rozsahu cca 30 stran zabývá obecně důležitostmi hudby, možnostmi dostupnosti a rovných příležitostí pro všechny děti, poslechem, plánováním hodin, cvičením, strategiemi vyučování a klade si za cíl také povzbudit sebereflexi učitelů. Dokument jistě může být velmi užitečným pomocníkem zejména začínajícím učitelům.

Jednotlivým vzdělávacím zaměřením, například smyčcovým nástrojům, jsou následně věnovány samostatné propracované spisy, které se svým obsahem velmi přibližují právě školním vzdělávacím programům českých ZUŠ.

Cílem *A Common Approach* je zlepšit kvalitu hudebního zážitku žáků pomocí povzbuzení učitelů k sebereflexi a rozvoje jejich profesních dovedností, znalostí a porozumění. Pro učitele by doporučení měla být užitečná a nápomocná v jejich vlastní práci. Instrumentální vyučování se stále vyvíjí a učitelé by se vždy měli obohacovat novým pohledem na základní aspekty tohoto povolání.

Všechny idey a aktivity uváděné v tomto dokumentu se osvědčily v práci s různými žáky a za rozmanitých okolností při rozličných příležitostech. Nejdůležitější ze všeho by měl být pozitivní a povzbudivý přístup ke zdokonalování hry na nástroj a prohlubování lásky k hudbě i rozšiřování znalostí, dovedností a hudebního porozumění.

⁸ A Common Approach, Music Mark. *Leaders in High Quality Music Education* [online]. 2017, Music Mark. [cit. 08.07.2017]. Dostupné z: <https://www.musicmark.org.uk/marketplace/a-common-approach/>

A Common Approach for Strings⁹

Oddíl věnovaný smyčcovým nástrojům čítá téměř osmdesát stran. V úvodu dokumentu je kladen důraz na následující pokyny, které by měly zejména začínajícím učitelům zvýšit povědomí o důležitých otázkách výuky smyčcových nástrojů:

- Žáci by měli být vybaveni nástroji odpovídající velikosti, vhodným podbradkem a ramenní opěrkou, seznámeni se správnou délkou bodce a odpovídající výškou židle a poučení o správném postoji. Každý žák má jedinečné tělesné proporce, v některých případech ovlivněné tělesným postižením, a je proto třeba vždy najít vhodný a individuálně vyvážený postoj.
- Je vysoce žádoucí, aby žáci měli od samého počátku k dispozici nástroj uspokojující kvality. Nástroje by tak měly být správně seřízeny se správnou výškou kobylky, s doladovači a přiměřeně kvalitními strunami.
- Kdykoliv je to možné, učitelé by měli žákům poradit při koupi nástroje. Přestože výběr nástroje bude pravděpodobně ovlivněn finanční stránkou, rodiče by měli být poučeni, že nejnižší cena nemusí nutně představovat nejlepší volbu. Je důležité také poskytnout informace o pojištění hudebních nástrojů.
- Zásadní je také poučit žáky, jak správně pečovat o svůj nástroj.
- Učitelé, po kterých se požaduje výuka jiného nástroje, než je jejich vlastní specializací, by se neměli bát požádat o radu zkušenější kolegy.
- Výuka hry na smyčcové nástroje se nikdy nesmí stát nudou a rutinou!

Úvod následují poměrně detailní osnovy výuky smyčcových nástrojů, které bychom mohli připodobnit českému rámcovému vzdělávacímu programu pro ZUŠ.

Žáci by podle *Společného přístupu* měli mít možnost rozvíjet tyto čtyři učební cíle:

- vyjádření svých hudebních myšlenek a pocitů
- využití své kreativity, představivosti a intuice
- rozvinutí svých dovedností, znalostí a porozumění
- reflexe a hodnocení vlastního pokroku

⁹ A Common Approach for Strings, *Federation of Music Services, National Association of Music Educators, Royal College of Music*, 2002, Dostupné z: <https://www.musicmark.org.uk/marketplace/a-common-approach/>

a tyto čtyři učební cíle (oblasti rozvoje) aplikovat v následujících činnostech:

a) poslech a internalizace (zvnitřnění, osvojení)

- soustředěný poslech hudby v hodinách i mimo ně, stavění na získaných zkušenostech
- vytvoření jasné sluchové představy hudebního díla
- rozeznání hudebních pojmů *rytmus, metrum, výška, tempo, dynamika, barva* apod.
- uvědomění si struktury hudebního díla
- propojení zvuku a notovými symboly

b) tvorba a kontrola hudebního zvuku – zdokonalování techniky

- postoj a volnost pohybu, ladění nástroje
- kvalita zvuku a artikulace v pravé i levé ruce
- intonace, koordinace

c) vytváření, rozvíjení a interpretace hudebních nápadů

- expresivní improvizace
- využití nástrojových dovedností v komponování
- interpretace hudby

d) hra na nástroj

- hra z paměti, přesné opakování frází a hudebních rytmů z paměti
- plynulý a stylově pestrý přednes hudebních děl s výrazem a porozuměním
- hra z listu

e) souborová hra

- naslouchání, oční kontakt, reagování na spoluhráče, vedení
- přínos v kolektivním rozhodování a zkoušení

f) vystupování a komunikace

- interpretace hudebního díla ve správném charakteru
- sebereflexe, ohodnocení výkonu svých kolegů, vědomé zlepšování

A Common Approach for Strings následně definuje pět studijních programů - *Programmes of Study 1-5* podle úrovní, které celkově pokrývají vývoj žáka od úplného začátečníka po *Grade 8*. Každý z programů rozvíjí výše zmíněné čtyři učební cíle (vyjádření hudebních myšlenek a pocitů; využití kreativity, představivosti a intuice; rozvinutí dovedností, znalostí a porozumění; reflexe a hodnocení vlastního pokroku), které aplikuje v jednotlivých oblastech činností shrnutých na předchozí straně. Zároveň doporučuje učitelům konkrétní aktivity, do kterých by měli žáky v rámci hodin zapojit.

Programme of Study 1

První úroveň je určena úplným začátečníkům a zájemcům o předběžnou přípravu na *Grade 1*. Dokument nabízí široký výběr aktivit seřazených dle učebních cílů vhodných i pro skupinovou výuku.

A) Příklady doporučených aktivit oblasti *poslechu a internalizace*:

- Zahrát žákům hudební ukázkou a následně je požádat, aby popsali její charakter.
- Požádat žáky, aby se pohybovali do rytmu hrané hudby, případně vytleskávali či dirigovali její správný rytmus. Učitel střídá různá tempa.
- Zpěv známé písně, některé fráze zpívat na pokyn učitele pouze ve své hlavě – při pokračování nahlas opět chytit správný puls a výšku.
- Zeptat se žáků, kolik frází zahrnaná ukáзка obsahuje. Kde každá fráze začíná a končí?

B) Příklady doporučených aktivit oblasti *tvorby a kontroly hudebního zvuku* – *zdokonalování techniky*:

- Požádat žáky, aby pozorovali a popsali příklad správného postoje demonstrovaného učitelem či zkušenějším žákem. Někteří učitelé mohou ke zdokonalení správného postoje využít Alexandrovu techniku.
- Požádat žáky, aby se pohybovali v rytmu hudby – chůze, pochod apod.
- Ukázat a vysvětlit žákům, jak se ladí housle, ptát se, zda je výška stejná, nebo se mění.
- Pomoci žákům objevit různé způsoby tvorby zvuků na jejich nástroji, například doprovodem příběhu.
- Identifikovat příčiny nepříjemných zvuků – se smyčcem i bez smyčce.
- Rytmické vzory a ostinata na příkladu *brnk/ dup/ lusk* apod.

C) Příklady doporučených aktivit oblasti vytváření, rozvíjení a interpretace hudebních nápadů:

- Vést žáky k objevování různých zvuků na svém nástroji v reakci na obrázek či ilustraci.
- Hudební hra na principu slovního fotbalu – žák zahraje tři nebo čtyři noty a další žák navazuje na poslední notu předchozího hráče atd.
- Ukázat žákům, jak lze různými způsoby zahrát stejnou hudební ukázkou – experimentovat s dynamikou, tempem a artikulací. Zeptat se žáků, který ze způsobů nejlépe vystihuje charakter dané hudby a je tedy nejvhodnější.

Ve stejném duchu pokračují příklady aktivit i v dalších oblastech činností – hry na nástroj, souborové hry, vystupování a komunikace. Jsou zde zahrnuty i notové ukázky jednoduchých písní (např. známé *Oh Susannah*) a návod, jak by s nimi měl učitel pracovat formou hry.

Programme of Study 2 je určen žákům na úrovni *Grade 1*. Žáci by během tohoto programu měli dále rozvíjet své znalosti, technické dovednosti a porozumění hudbě nabyté během předchozího kurzu. Také rozšiřují svůj repertoár a učí se vyjadřovat charakter hudby. Podobně jako každý z ostatních studijních programů je rozpracován v rozsahu přibližně deseti stran.

Programme of Study 3 se věnuje následujícím úrovním *Grades 2-3*. Během tohoto kurzu by měli žáci dále rozvíjet své schopnosti, vědomosti a hudební porozumění. Upevňování technických dovedností by mělo přispět sebejistotě při vystupování. Zároveň žáci rozvíjí svůj hudební slovník, měli by již být schopni naladit svůj nástroj, ovládat jednodušší výměny poloh a jednoduché dvojhmaty, začít trénovat vibrato prostřednictvím přípravných cvičení. Dále je vhodné pravidelně trénovat hru z listu, rozvíjet hru v ansámblu a sebereflexi.

Programme of Study 4 středně pokročilé úrovně *Grades 4-5* klade důraz mimo jiné také na seznámení žáků s klavírními doprovody, případně orchestrální partiturou skladby, na pozvuzování žáků k návštěvě klasických koncertů, rozšiřování repertoáru do různých stylů. Žáci by měli sami přemýšlet nad zvolením vhodných prstokladů či způsobem nacvičení těžkých pasáží. Měli by se věnovat různým tříoktávovým stupnicím včetně durových, mollových i chromatických. Na rozdíl od českých školních vzdělávacích programů se *A Common Approach* věnuje improvizaci v rámci nástrojové výuky, jazzovým stupnicím a seznámením s neklasickými hudebními žánry.

Programme of Study 5

Blíže se zaměříme ještě na poslední studijní program, který se zabývá pokročilými úrovněmi *Grades 6-8*. I tato kapitola má podobný koncept jako všechny předchozí – stanovené čtyři učební cíle aplikuje v rámci šesti oblastí činností a dává učitelům podněty, jak smysluplně a kreativně pracovat v hodinách se žáky.

A) Příklady doporučených aktivit oblasti *poslechu a internalizace*:

- Systematický a kritický poslech širokého výběru skladeb různých stylů a tradic. Požádat žáky, aby porovnávali kontrasty mezi jednotlivými hudebními díly s odkazem na formu, harmonii, instrumentaci, styl, tonalitu.
- Doporučit žákům poslech hudby, která je stylově příbuzná skladbě, na které právě pracují.
- Vést žáky k poslechu živých vystoupení i nahrávek skladby, kterou se právě učí. Diskutovat s nimi o celkovém charakteru skladby a stylu, harmonii, dynamickém rozpětí, frázování a dalších hudebně výrazových prostředcích.

B) Příklady doporučených aktivit oblasti *tvorby a kontroly hudebního zvuku – zdokonalování techniky*:

- Vysvětlit žákům práci s intenzitou a barvou zvuku změnami poměru váhy a rychlosti pravé ruky, demonstrovat na příkladech francouzské a ruské školy.
- Vést žáky k uvědomování si přesného místa smýkání (vzdálenosti smyčce mezi kobylkou a hmatníkem) v souvislosti s artikulací a barvou tónu.
- Zabývat se polyfonní hrou – např. sonátami a partitami pro sólové housle od J. S. Bacha, učit žáky, jak si poradit s akordy a vícehlasými melodiemi, učit je hledat rovnováhu mezi jednotlivými hlasy.
- Vést žáky k samostatnému přemýšlení nad frázováním a hledáním barvy, která nejlépe vystihne charakter hudby, např. na skladbách Faurého *Elegie* či Elgarovy *Písně noci*.

C) Příklady doporučených aktivit v oblasti vytváření, rozvíjení a interpretace hudebních nápadů:

- Rozvíjet osobní styl improvizace rozšiřováním hudebních nápadů se smyslem pro směr hudby a tvar melodie.
- Vést žáky k improvizaci zahrnující jednoduchou modulaci v rámci zadané struktury (např. tonika – dominanta – tonika). Objevovat techniky modulace a využít je v dalších improvizacích.
- Hledat souvislosti mezi improvizací a skladbou, na které žák právě pracuje – vyzkoušet například krátkou improvizaci v barokním či romantickém stylu. Zaimprovizovat kadenci v barokní či klasicistní skladbě.
- Seznámit žáky se známým jazzovým standardem, např. *I Got Rhythm*, vysvětlit strukturu formy AABA, naučit je akordy a melodii. Zahrát si píseň jako duo učitel/ žák, střídat se v improvizace
- Požádat žáky o vytvoření grafické notace jako základ pro volnou improvizaci v soudobém stylu.

F) Příklady doporučených aktivit v oblasti vystupování a komunikace:

- Žáci by si měli připravit 3 kontrastní skladby pro svůj recitál, příp. zkoušku ABRSM.
- Požádat žáky o vyhledání informací ke každé z vybraných skladeb – o životě skladatele, o stylu hudby, o historicko-společenském kontextu.
- Dát žákům prostor pro krátkou ústní prezentaci o vybraném repertoáru.
- Podporovat žáky v souborové hře, dát každému z nich příležitost vyzkoušet si roli vedoucího souboru.
- Vést žáky ke kritickému hodnocení vlastních vystoupení, pomoci jim identifikovat slabé i silné stránky.
- Nahrávat vystoupení žáků a následně diskutovat o výkonu.
- Poskytnout žákům možnost hrát na masterclassech.

2.4 The Importance of Music - A National Plan for Music Education

Dalším důležitým dokumentem je *The Importance of Music*¹⁰ (Význam či důležitost hudby) z roku 2011, s podtitulem *Národní plán pro hudební vzdělávání*, vydaný britským Ministerstvem školství (Department for Education) a Ministerstvem kultury (Department for Culture, Media and Sport). Padesátistránkový spis se zabývá vizí umožnit všem dětem v Anglii navštěvovat hodiny nástrojové hry či zpěvu a zažít společné muzicírování se spolužáky. Zdůrazňuje uvědomování si důležitosti hudby v životě mladých lidí a zároveň se zabývá myšlenkou poskytnout co nejvyšší kvalitu vyučování hudby.

Předmluva je věnována kulturnímu dědictví a tradici hudebních skladatelů v Anglii, úspěchu anglických souborů ve světě (Beatles, Rolling Stones, Adele) a dalších úspěších anglické hudební společnosti. Ideální hudební vzdělávání je podle *The Importance of Music* spolupráce třídních učitelů, profesionálních hudebníků a dalších organizací uměleckého a dobročinného rázu. Většina dětí se s hudbou setkává až ve škole a proto je třeba jim zprostředkovat hudební vzdělání v nejvyšší kvalitě. Dokument se zabývá také finanční podporou hudebních středisek ve spolupráci s *Arts Council England* – uměleckou radou Anglie.

Ministerstvo školství podle tohoto dokumentu investuje do hudebního vzdělávání přibližně 70 milionů liber šterlinků ročně (konkrétně £77 mil. v roce 2012, £65 mil. a £60 mil. v letech 2013 a 2014, ve školním roce 2017/2018 částka činí £75 mil.¹¹). Naprostá většina prostředků je věnována rozmanitým organizacím - školám, komunitám, uměleckým či dobrovolnickým organizacím, které jsou zároveň podporovány místními orgány – kulturními organizacemi, nadacemi či filantropy. Velmi zajímavá je statistika ukazující, kolik dětí pravidelně navštěvovalo hodiny nástrojové hry v letech 2005 a 2011. Díky vládní podpoře tento počet vzrostl z 8,4% (438 772 dětí) na 17,4% - více než milion dětí (z celkového počtu 64,4 milionu obyvatel).

¹⁰ The Importance of Music, A National Plan for Music Education, *Department of Education*. [online] 2011. [cit. 24. června 2017] Dostupné z:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/180973/DFE-00086-2011.pdf

¹¹ Music Education Hubs, *Arts Council England*. [online] [cit. 2. července 2017] Dostupné z:

<http://www.artscouncil.org.uk/music-education/music-education-hubs>

Další oblastí, která je z velké části dotována ministerstvem školství, jsou organizace zaštiťující národní orchestry mladých – *National Youth Music Organisations*. Díky těmto institucím ve Velké Británii existuje bohatá tradice mládežnických orchestrů, které fungují nezávisle na jednotlivých školách, a mají vysokou úroveň, neboť členství je podmíněno konkurzem. Granty ministerstva školství mají podpořit především žáky pocházející z rodin s nižším příjmem – členství totiž pro většinu dětí není zdarma.

Kromě orchestrů fondy putují také nadaci Harmonie, programu *Sistema England* inspirovanému úspěšnému venezuelskému projektu *El Sistema*, kterému tato práce níže věnuje samostatnou podkapitolu. V neposlední řadě mají možnost získat finanční podporu z těchto grantů jednotliví talentovaní mladí lidé v oblasti hudby a tance a to díky programu *Music and Dance Scheme*.

Dokument *The Importance of Music* poskytuje jednotnou vizi školám, uměleckým a vzdělávacím institucím, kterým by měl pomoci zdokonalovat výuku hudby. Důležitým posláním tohoto spisu je kladení důrazu na důležitost hudby jako takové – spolupráci mladých lidí a potenciál společným cílem měnit životy k lepšímu.

3 Instrumentální výuka na školách v UK

3.1 Music Service

Music Service je organizace částečně dotovaná ministerstvem kultury. Jejím posláním je podpora vzdělávání, učení a duševního blaha mladých lidí. Principem této instituce je rozvíjení profesionální spolupráce mezi školami a dalšími orgány ve prospěch mladých lidí, jejich rodin a společenství a také poskytování kvalitního hudebního vzdělání v rámci neziskového sektoru. Tyto a další vzájemně závislé principy, na kterých je založeno vyučování i učení se skrze *Music Service* jsou nazývány *Golden Thread* - „Zlaté vlákno“¹².

Jedním z hlavních hesel instituce je „*The development of musical understanding and skills through collaboration and creativity*“ neboli „Rozvoj hudebního porozumění a dovedností skrze spolupráci a kreativitu“, které by se mělo projevovat v každém aspektu vyučování od začátečníků po pokročilé, od individuální výuky po práci s velkými ansámby. Na základě úzké kolaborace se školami se zaměstnanci *Music services* dlouhodobě shodují na třech klíčových principech spolupráce, které nazývají *Silver Service* a zní následovně:

- **Komunikace** – zaměstnanci *Music Service* vždy vynaloží veškeré úsilí, aby se žáky i pracovníky školy komunikovali efektivně a zdvořile
- **Flexibilita** - zaměstnanci *Music Service* vždy vynaloží veškeré úsilí, aby byli přizpůsobiví potřebám školy
- **Vystoupení** - zaměstnanci *Music Service* budou organizovat pravidelná hudební vystoupení ve školách jako nezbytnou součást své práce, pokud možno ve spolupráci s ostatními nástrojovými odděleními a školami

V rámci *Music Service* existuje struktura *Professional Support Visits*, tzv. odborných návštěv, kdy se navzájem setkávají zaměstnanci školy, aby spolu sdíleli své zkušenosti a mohli se vzájemně podporovat. Vedoucí tým poskytuje pravidelné příležitosti pro zapojení mladších a méně zkušených zaměstnanců, kteří tak získávají možnost dalšího rozvoje. Každá škola však může sama rozhodnout, jak zorganizuje výuku.

¹² Mission and Values, Music Services. *Home* [online] [cit. 10. července 2017]. Dostupné z: http://servicesforeducation.co.uk/index.php/Music-Services/teaching-and-learning-2.html?option=com_content&view=article&id=239&Itemid=676&lang=en

Finanční dostupnost

Myšlenkou Music Service je poskytnout co nejvíce dětem možnost hrát na nástroj. Čím více dětem se učitel může v rámci jedné hodiny věnovat, tím je samozřejmě výuka levnější. Pro příklad uvedu ceny Music Services zprostředkovávajících hudební výuku na školách v Birminghamu: jedna hodina vyučování nástroje či zpěvu zde vychází na £44 (přibližně 1385 Kč), blok tří hodin potom na £126 (tedy £42 na hodinu)¹³. V případě hromadné výuky stojí jedna hodina £52 (asi 1640 Kč) a pokud je třeba klavírní doprovod (například při zkouškách sboru), přičteme ještě £25 (787 Kč) jako hodinovou mzdu pro korepetitora. Tyto ceny se samozřejmě mohou mírně lišit v závislosti na konkrétní škole.

Dokonce i ve Velké Británii si však může dovolit platit £44 za hodinu nástroje pouze málokdo. V praxi proto funguje velmi omezená hodinová dotace, kdy jednu šedesátiminutovou hodinu nenavštíví jeden žák, jak bychom předpokládali, ale např. tři žáci, z nichž každý má individuálních 20 minut s učitelem. V takovém případě by jedna dvacetiminutová lekce vyšla přibližně na 430 Kč. V jiném případě to mohou být čtyři žáci, kteří mají půlhodinovou lekci ve dvojici (a každý z nich by tedy zaplatil pouze £11 – přibližně 350 Kč) a ještě levnější variantou by tak mohlo být vyučování ve dvojicích a po 20 minutách, kdy by jednoho žáka vyšla lekce na £7 – asi 230 Kč. Není neobvyklé, že žáci navštěvují pouze patnáctiminutové lekce, cena za lekci se však odvíjí v závislosti na podmínkách jednotlivých škol a krajů a také vládních dotací, které se mohou v jednotlivých letech i krajích různit.

Veškeré vyučování nástrojové hry i zpěvu by mělo následovat *A Common Approach*, kterému se věnuje předchozí kapitola. Vyučování obvykle probíhá v průběhu školního dne (učitel například dojíždí do škol v pauzách na oběd a absolvuje šest dvacetiminutových lekcí za sebou) a pouze v případech nutnosti lze dohodnout hodiny před začátkem hromadného vyučování nebo naopak po jeho skončení.

¹³ Primary Schools, Weekly Support: Instrumental/ Vocal, *Services For Education*. [online] [cit. 28. května 2017] http://servicesforeducation.co.uk/index.php/Music-Services/primary-schools.html?option=com_content&view=article&id=241&Itemid=653&lang=en#weekly-support-instrumental-vocal

Zkoušky, výběr nástrojů

Zásadním rozdílem oproti systému ZUŠ je, že žáci nemají povinnost skládat žádné postupové zkoušky do dalších ročníků. Pokud mají zájem přistoupit ke zkoušce, učitel je vede ve většině případů podle osnov ABRSM, LCM, případně TCL, kterými se podrobně zabývá poslední kapitola této práce.

Kdykoli je to možné, *Music Service* v rámci výuky poskytuje také zapůjčení nástrojů zdarma. Nástrojová nabídka je velmi bohatá, z žesťových nástrojů zahrnuje křídlovku i baskřídlovku, kornet, eufonium, lesní roh, pozoun, trumpetu i tubu. Mezi dřevěné dechové nástroje, které mají žáci na výběr, patří altsaxofon i tenorsaxofon, fagot, klarinet, zobcová i příčná flétna, hoboj a dokonce i irská píšťalka. Dále výběr zahrnuje kompletní skupinu smyčcových nástrojů (housle, violu, violoncello, kontrabas), celou skupinu kytar (klasickou, akustickou, elektrickou, basovou i ukulele) a klávesových nástrojů, zde konkrétně klavír, klávesy a akordeon.

Tabulka 2 - výběr nástrojů, jejichž výuku zajišťuje Music services

Brass	
	Baritone, Cornet, Euphonium, Flugel Horn, Tenor Horn,
	French Horn, Trombone, Trumpet and Tuba
Woodwind	
	Alto Saxophone, Bassoon, Clarinet, Flute, Harmonica, Oboe, Recorder, Tenor Saxophone, Tin Whistle
Strings	
	Violin, Viola, Cello, Double Bass
Vocal	
	Classical, Gospel, Jazz, Pop, Rock
Guitar & Keyboard	
	Acoustic, Classical, Electric, Bass, Ukele
	Electric keyboard, Piano, Piano Accordion
Percussion & World	
	Drum Kit, Timpani, Tuned, Untuned
	Dhol, Djembe, Harmonium, Sitar, Steel Pans, Tabla, Samba

Pokud se mezi žáky vyskytne zájem o určitý nástroj, který doposud nebyl na škole vyučován, vedení instituce se ve spolupráci s *Music service* udělá vše pro zajištění potřebného učitele.

3.2 Soukromá hudebně - vzdělávací centra v UK

Rozdíl mezi music services a soukromými centry

Nástrojové lekce poskytované *music services* na základních školách většinou probíhají formou hromadné výuky – obvykle ve dvojicích či trojicích (ale někdy i větších skupinkách), často po patnácti až dvaceti, maximálně třiceti minutách. Tento způsob vyučování slouží především k tomu, aby co nejvíce dětí získalo možnost přímého kontaktu s nástrojem, aby mohli muzicírovat se svými spolužáky, případně se zapojit do školního orchestru. Velikou výhodou je průběh výuky přímo na ZŠ, žáci tedy nemusí dojíždět, avšak učitel je tlacen nedostatkem času a individuální výuka je v těchto podmínkách téměř nereálná.

Pokud se však žák rozhodne věnovat hře na nástroj více pozornosti, je nevyhnutelné, aby začal navštěvovat individuální lekce. V takovém případě má možnost najít si soukromého učitele a dojíždět k němu domů (případně učitel může dojíždět k žákovi), ale pro většinu rodičů je snazší a důvěryhodnější obrátit se na soukromé hudební centrum, kde si mohou vybrat kvalifikovaného učitele. Takové centrum poskytuje jak zázemí pro učitele, tak podmínky žákům, které bychom mohli přirovnat k české základní umělecké škole. V hudebních centrech tedy probíhá individuální výuka „one-to-one“, obvykle 30 nebo 60 minut týdně. Na rozdíl od českých ZUŠ je hudební výuka v těchto centrech plně dostupná i pro dospělé zájemce.

Učitelé soukromých center se většinou řídí systémem zkoušek ABRSM nebo Trinity Music Exams, kterým se věnuje samostatná kapitola této práce. Hudební centra obvykle pořádají mnoho koncertů a dalších akcí – například masterclassy, dny otevřených dveří, workshopy, charitativní sbírky, zkušební hodiny zdarma apod. a mají aktivní webové stránky i facebookový profil, kde mimo jiné uveřejňují fotografie z těchto událostí. Pestrá škála přidružených akcí poskytuje cenné příležitosti dále rozvíjet hudební život dětí i dospělých.

Soukromých center je ve Velké Británii několik desítek, například Trinity Music Exams je možné skládat v jednom ze 42 center po celé zemi. Pro demonstraci způsobu fungování soukromého hudebního centra se blíže zaměříme na William Mathias Center v severním Walesu.

William Mathias Centre

Hudební centrum *William Mathias Centre* (v originále *Canolfan Gerdd William Mathias*), které vzniklo teprve v roce 1999, je pojmenované po velšském hudebním skladateli a profesorovi Bangor University a nachází se v historickém městečku Caernarfon v severním Walesu. Sídli v krásném prostoru galerie a nabízí individuální výuku dětem i dospělým jakéhokoliv věku i schopností – žáci tedy nemusí absolvovat žádné přijímací zkoušky. Centrum navštěvuje přibližně 400 žáků ve věkovém rozmezí 6 měsíců až 80 (a více) let, kteří mají možnost se kromě individuálních hodin zapojit také do komorních souborů, orchestrů či sborů a dalších aktivit.

Caernarfon je malé město čítající necelých 10 000 obyvatel, do William Mathias Centre však dojíždí žáci z celého kraje. Hudební centrum poskytuje výuku následujících nástrojů: ze strunných jsou to housle, cello, kytara a harfa, z dechových flétna, klarinet, saxofon a všechny žestě, dále klavír, akordeon a nakonec zpěv a perkuse. Učitelé však bývají flexibilní a hudební centrum vstřícné a v případě zájmu se pokouší žákům vyhovět a podle poptávky zajistit také učitele dalších nástrojů.

Žáci mají po dohodě s učitelem možnost postupovat podle sylabů ABRSM, případně LCM či TCL (tomuto tématu se věnuje samostatná kapitola práce) a připravovat se na praktické zkoušky. Zároveň mají mladí lidé do 25 let možnost zažádat o stipendium, díky kterému mohou získat slevu na školném. Na rozdíl od základních uměleckých škol je William Mathias Centre čistě hudební středisko a neposkytuje kroužky výtvarného umění, ani výuku tance.

Příjemné prostředí budovy podtrhuje také kavárna s posezením i velký koncertní sál.

Projekty William Mathias Centre

Projekt *Steps in Music* (Kroky v hudbě) probíhá ve spolupráci se základními a mateřskými školami. Skládá se ze tří pečlivě naplánovaných fází, z nichž první je věnována dětem mezi šesti a patnácti měsíci. První fáze *Shuffle time music* se účastní také rodiče, kterým lektoři dávají mimo jiné podněty pro domácí hudebně kreativní činnost se svými ratolestmi. Druhá fáze *First steps in music* (První kroky v hudbě) je pro děti od 15 měsíců do tří let, které zde hravou formou objevují svět hudby. Ve workshopech je zahrnuta práce s písní a dětskými říkadly, pohádkami a rytmickými hrami. Lektoři se snaží rozvíjet dětskou představivost a pocit vlastní identity. *Next steps in music* (Další kroky v hudbě) je věnován dětem od čtyř do sedmi let a je skvělou přípravou na navazující instrumentální výuku. V rámci této třetí fáze si žáci mohou vyzkoušet hru na zobcovou flétnu, různé bicí i další nástroje, společně si zazpívat lidové písně se svými kamarády a rozvíjet své rytmické dovednosti.

V roce 2003 vznikl na půdě William Mathias Centre projekt *Hidden talents* (Skryté talenty), aby poskytl možnost aktivního kontaktu s hudbou dospělým zájemcům s poruchou učení.

Jednou z možností zapojení do komorní hry je ve William Mathias Centre cellový ansámbl,¹⁴ který se schází jednou za měsíc a mezi jeho členy patří jak mladí tak dospělí žáci. Třikrát ročně vystupuje cellový soubor na koncertě, ale kromě koncertů se věnuje například buskingu (hraní na ulici). Členové také mají možnost navštěvovat zdarma masterclassy a workshopy uznávaných cellistů a zahrát si výběr z širokého repertoáru od baroka až po populární písně a jazzové úpravy (některé z těchto úprav vytváří sama vedoucí souboru a učitelka violoncella Nicki Pearce).

Smyčcové komorní soubory se schází se každý týden a najdeme mezi nimi např. i *senior string quartet*, barokní trio nebo oktet. Tělesa mají možnost vystoupit například na North Wales International Music Festival.

Každé čtyři roky (poprvé v r. 2006, dále 2010, 2014) v tomto hudebním středisku probíhá také mezinárodní harfový festival – *Wales International Harp Festival*, v rámci něhož probíhají soutěže, koncerty zahraničních umělců, workshopy a masterclassy. Festival získává každým dalším ročníkem větší popularitu a hostí harfisty ze třiceti zemí světa.

¹⁴ Instrumental Groups, *Canolfan Gerdd William Mathias*. [online] [cit. 11. července 2017] Dostupné z: <http://www.cgwm.org.uk/about/instrumental-groups>

3.3 El Sistema

El Sistema ve Venezuele

El Sistema, kterou je *Sistema England* inspirována, je národní systém mládežnických a dětských orchestrů ve Venezuele, který v roce 1975 založil venezuelský hudebník a aktivista José Antonio Abreu. Projekt *Sistema Nacional de las Orquestas Juveniles e Infantiles de Venezuela* byl založen jako sociální program, jehož cílem je ukázat nový směr dětem, které se pohybují na hraně potenciální kriminality či zkrátka neprojevují žádný zájem o svou budoucnost. José Antonio Abreu toho chtěl dosáhnout prostřednictvím výuky a skupinovým provozováním hudby, které by integrovalo děti a mládež se všech sociálních vrstev.¹⁵

Mnoho dětí začíná navštěvovat střediska El Systemy již ve dvou či třech letech a většina z nich pokračuje až do dospělosti. Někteří žáci se do aktivit El Systemy zapojují až šestkrát týdně (tři až čtyři hodiny denně) a navíc se účastní různých workshopů a intenzivních kurzů. Členství je pro všechny účastníky zdarma. V dnešní době má El Sistema ve Venezuele přes půl milionu studentů.¹⁶

El Sistema je z 90% financována státem, původně ministerstvem sociálních věcí, v současné době ministerstvem rodiny, zdraví a sportu. Těchto 90% činí zhruba 29 milionů dolarů ročně (přibližně 670 milionů korun). Zbýlých 10% rozpočtu pokrývá soukromý sektor, např. UNESCO, OAS (Organization of American States – Organizace amerických států) či Světová banka. Studie, které se zúčastnilo více než dva miliony bývalých a současných studentů El Sistema, prokázala, že projekt výrazně snižuje kriminalitu mladistvých.

Díky projektu El Sistema odstartovali svou profesionální hudební kariéru takové osobnosti, jako např. dirigent Gustavo Dudamel, historicky nejmladší kontrabasista Berlínských filharmoniků Edicson Ruiz či jeden z nejlepších latinskoamerických klarinetistů a dle kritiků vůbec nejlepší světový hráč na Es klarinet Jorge Montilla.

¹⁵ REŽOVÁ, Markéta. *El Sistema – jedinečný systém hudebního vzdělávání ve Venezuele*. Praha, 2010. Bakalářská práce (BcA.). Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, studijní obor Hudební management, 11. 6. 2010.

¹⁶ El Sistema in Venezuela, *El Sistema USA*, [online]. 9-7-2017, Dostupné z: <https://www.elsistemausa.org/el-sistema-in-venezuela.htm>

El Sistema ve světě

Od roku 1982 vznikají po vzoru El Sistema obdobné orchestry nejen v dalších zemích Jižní Ameriky (např. Argentina, Brazílie, Chile, Guatemala, Kolumbie, Kostarika, Ekvádor, Kuba...), v Mexiku, v USA a v Kanadě, ale také v Austrálii, Asii (Indie, Jižní Korea) a dokonce i v Evropě (Rakousko, Německo, Itálie, Velká Británie, Česká Republika a další).

Výuka obvykle probíhá přímo na základních školách (podobně jako v UK *music services*) a její chod zajišťuje nezisková organizace založená speciálně pro tento účel, například v ČR je to nadace Harmonie. Nejvíce projektů inspirovaných El Sistema doposud vzniklo v USA a spolu s nimi se objevila také potřeba pedagogů a manažerů vyškolených právě v duchu této metody. Na základě zmíněné poptávky vznikl na New England Conservatory v Bostonu nový studijní program s názvem Abreu Fellows.

„Další iniciativou inspirovanou principem El Sistema je založení dobročinné organizace Musequality, která podporuje vznik hudebních programů v rozvojových zemích a zaměřuje se na sociálně znevýhodněné děti a mládež. V současné době fungují projekty pod hlavičkou Musequality v Ugandě, Jihoafrické republice, Keni, Ghaně, Indii a v Thajsku.“¹⁷

El Sistema ve Velké Británii

Sistema Scotland je skotská dobročinná organizace, která vznikla v roce 2006. O dva roky později zahájila pravidelnou výuku v prvním středisku ve skotském městečku Stirling. O další dva roky později (2010) již vzniká kompletní symfonický orchestr *Big Noise Raploch Symphony Orchestra* a dokonce také orchestr pro dospělé. Projekt si klade za cíl využívat hudbu k posílení sebedůvěry dětí a týmové spolupráce napříč komunitou.

V současné době působí skotský projekt *Big Noise* ve třech městech – Stirling, Glasgow a Aberdeen a je v něm zapojeno téměř dva tisíce dětí a mladistvých.

¹⁷ REŽOVÁ, Markéta. *Projekty inspirované El Sistema a možnosti realizace obdobného projektu v ČR*. Praha, 2012. Diplomová práce (MgA.). Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, studijní obor Hudební management, 4. 9. 2012

Raploch, městská část Stirlingu, poskytuje projektu *Big Noise* jedinečné zázemí. Společný školní kampus, kde je projekt realizován, totiž zahrnuje mateřské, základní i speciální školy. Žáci mateřských škol se s lektory *Sistema Scotland* setkávají při pravidelných hudebních aktivitách, které začínají být častější s nástupem na základní školu. V první třídě je *Big noise* dvakrát týdně povinnou součástí hudební výchovy. V rámci těchto hodin děti rozvíjí rytmické cítění, zpívají, tančí apod. V následujícím školním roce se mohou žáci rozhodnout, zda chtějí v programu pokračovat – a většina rozhodnutí zní kladně, neboť učitelé v dětech svými metodami opravdu probouzí zájem o hudbu. Od druhé do sedmé třídy výuka probíhá třikrát týdně, kdy jedna lekce trvá v rozmezí od jedné po dvě a půl hodiny.

„Výuka probíhá jak formou individuálních lekcí hry na nástroj, tak také formou orchestrálních zkoušek. O prázdninách zkouší tělesa Big Noise každý všední den dopoledne, pedagogové a zaměstnanci Sistema Scotland tak mají volno vždy jen jeden týden o Vánocích a jeden týden v létě. Mimo vyučovací hodiny děti navštěvují koncerty profesionálních symfonických těles, či samy vystupují.“ (Režová, MgA., str. 23)

První hodiny žáci absolvují jako hromadnou výuku, ve které se zaměřují na rytmický pohyb, hudební hry, vnímání tónů, prožívání hudby a zpěv atd., opravdové nástroje děti dostanou až zhruba po půl roce. Na jednoho lektora připadá přibližně 30 až 35 dětí, avšak během výuky mu asistuje několik dobrovolníků z řad rodičů či zájemců z širokého okolí.

Výukové plány si vyučující postupně vytváří sami, venezuelská nadace však skotské odnoži zdarma poskytla notové materiály.

„Mezi metodické inovace přímo z dílny pedagogů programu Big Noise patří například využívání zpívaných pokynů, které jsou vždy stejné (např. „Everybody sits down.“) či podobně také ustálená gesta pro forte, pro ticho a podobně. Číst notový zápis se děti učí prostřednictvím systému barevných znaků různých tvarů, nejprve rozlišují jen vyšší a nižší tóny. Pedagogové programu Big Noise se nebrání ani mainstreamovým výukovým metodám, jaké představují díla Suzukiho, Kodályho, Dalcrozea a koncept Colourstrings, vždy však musí být patrné zaměření na souborovou hru. Uvedme ale i příklad méně konvenčních výukových metod: když výuka probíhá například v tělocvičně, může si žák, který zahraje správně třeba stupnici, jít za odměnu hodit na basketbalový koš. Cílem je učit se, aniž by dítě vědělo, že se něco učí.“ (Režová, MgA., str. 25)

Česká Republika

Nadační fond Harmonie byl v Praze založen v roce 2009. V současné době výuka probíhá na dvou základních školách, konkrétně ZŠ Kořenského v Praze 5 a také na ZŠ Masarykova v Klánovicích. Na obou základních školách funguje dětský orchestr, který vedou dirigenti Chuhei Iwasaki (ZŠ Kořenského) a Jiří Korynta (Klánovice).

Autorka práce má s nadací Harmonie osobní zkušenost, jelikož byla sama několik měsíců její lektorkou na pražské ZŠ Grafická. V roce 2014 měla možnost zúčastnit se konference El Sistema v chorvatském Záhřebu a při té příležitosti navštívit koncert venezuelského orchestru *Orquesta Sinfónica Juvenil de Caracas*, který byl opravdu nezapomenutelným zážitkem.

I přes veliké úspěchy El Sistema ve světě nicméně existují určité pochybnosti, zda má tato myšlenka šanci uspět také v České Republice, vzhledem k naší jedinečné, funkční a dostupné síti základních uměleckých škol. Touto otázkou se níže zabývá kapitola Porovnání se systémem ZUŠ.

4 Music examinations boards

Music examination boards jsou britské akreditované instituce poskytující hudební zkoušky. Mezi nejznámější z nich patří ABRSM, které se věnuje následující podkapitola. Mezi další ze čtyř akreditovaných asociací podobného typu patří LCM – *London College of Music Examinations*, jejíž mateřskou institucí je právě London College of Music. LCM se jako jediná z těchto čtyř institucí zaměřuje také na herectví. Trinity College London (TCL) poskytuje nejen zkoušky v disciplínách múzického umění, ale také z anglického jazyka. Je rozšířena v sedmdesáti zemích světa a podobně jako LCM i ABRSM svou tradici udržuje již od konce devatenáctého století.

Poslední akreditovanou organizací, která ve Velké Británii poskytuje zkoušky z hudebních disciplín je *Rockschool*. Tato instituce se zaměřuje na současné umění a neklasické žánry – především rock a pop. Interpretační zkoušky lze konat v oborech kytara, piano, bicí, baskytara nebo popový zpěv.

4.1 ABRSM

Zkratka ABRSM znamená *Associated Board of the Royal Schools of Music*, je to sdružení následujících čtyř královských hudebních vysokých škol:

- Royal Academy of Music, Londýn
- Royal College of Music, Londýn
- Royal Northern College of Music, Manchester
- Royal Scottish Academy of Music & Drama, Glasgow

ABRSM je největší organizací zabývající se hudebními zkouškami na světě a funguje již více než 120 let. Společně ji v roce 1889 založili ředitelé dvou předních londýnských hudebních škol — Alexander Mackenzie (Royal Academy of Music) a George Grove (Royal College of Music). Jejich cílem bylo vytvořit společnou zkušební komisi. První expanze za hranice UK nastala v roce 1894 a dnes je ABRSM rozšířena po celém světě. Pořádá hudební

zkoušky ve více než devadesáti zemích včetně USA, Kanady, Mexika, Austrálie, Číny, Japonska a samozřejmě většiny evropských zemí včetně České republiky. Její vliv překvapivě sahá až do zemí Karibiku (Dominikánská republika, Bahamy, Svátá Lucie, Jamajka apod.), arabských zemí (Saúdská Arábie, Omán, Katar, Bahrajn a další), do Afriky (Jihoafrická republika, Nigérie, Tanzanie, Madagaskar atd.) i Jižní Asie (Bangladéš, Indie, Srí Lanka).

Asociace ABRSM poskytuje důkladně propracovaný systém, podle kterého je možné objektivně měřit rozvoj hudebního vzdělávání. Jako jedna z největších britských neziskových organizací, jejíž patronkou je britská královna Alžběta II. a prezidentem princ velšský (v současné době princ Charles), ročně investuje do hudebního vzdělávání 6 milionů liber¹⁸. Vlastní nakladatelství svým studijním materiálem každoročně zásobuje více než půl milionu kandidátů na instrumentální, vokální či hudebně teoretické zkoušky.

Grades a Diplomy

Systém hudebních zkoušek ABRSM se dělí na dvě úrovně, které pokrývají celou škálu vývoje od úplného začátečníka po profesionálního hudebníka. Tu první, základní, tvoří uspořádání do osmi *Grades* – stupňů dle náročnosti. *Grade 1* často skládají žáci přibližně po prvním roce instrumentální výuky či zpěvu, neexistuje však psané pravidlo, které by dobu zkoušky určovalo. Nejvyšší *Grade 8* by potom měl přibližně odpovídat ukončení druhého cyklu naší ZUŠ. Další úrovně zkoušek ABRSM jsou takzvané diplomy. Zájemci o tyto diplomy jsou většinou studenti, kteří se rozhodnou věnovat se hudbě na profesionální úrovni. Diplomy rozlišujeme dle náročnosti tři – DipABRSM, LRSM a FRSM. Tyto zkoušky bychom mohli v českém vzdělávacím systému přirovnat např. k absolutoriu na konzervatoři či dokonce k absolvování hudební akademie. K získání diplomu je třeba připravit recitál a jeho obhajobu. Na základě vystoupení nezávislá komise posoudí interpretovy kvality a udělení diplomu schválí, či zamítne.

¹⁸ Introduction to ABRSM: Our mission and team. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 8. května 2017]. Dostupné z: <http://cz.abrsm.org/about-abrsm/introduction-to-abrsm-our-mission-and-team/>

Diplom zaručuje mezinárodně uznávanou profesionální kvalifikaci. Jeho akreditaci schvaluje Národní soustava kvalifikací (National Qualifications Framework), což je sdružení zemí Boloňského procesu (dohoda 47 evropských i mimoevropských států pro zvýšení dostupnosti a kvality vysokoškolského vzdělávání). Získaný titul DipABRSM, LRSM či FRSM je ekvivalentem akademického titulu a lze jej užívat za jménem, podobně jako u nás titul *dis.*

Nakladatelství ABRSM

Nakladatelství ABRSM Limited každoročně vydává a pravidelně aktualizuje množství kvalitních hudebnin ke zkouškám, především *Grade Books*, sylaby pro jednotlivé nástroje, ale i řadu doplňkové literatury. Mezi další materiály pro intenzivnější přípravu na zkoušky a zdokonalení techniky vychází sešity obsahující sluchová cvičení, stupnice a rozložené akordy, ukázkové příklady a testy z hudební teorie i příklady skladeb ke hře z listu. Všechny zmíněné tituly jsou k dostání v anglickém jazyce. V České republice je možné některé tyto publikace zakoupit v prodejně Talacko hudebniny.

Třikrát do roka také vychází nákladem přes sto tisíc výtisků časopis *Libretto*, který je určen učitelům hudby. Je k dostání zdarma, nejen v papírové, ale i elektronické podobě. Tento časopis obsahuje aktuality z jednotlivých nástrojových sylabů, pomocné aktivity pro učitele či informace o nově vydaných publikacích a hudebninách, ale také zajímavé články hudebních pedagogů nebo inspirativní rozhovory. Je možné ho sledovat na webových stránkách www.abrsm.org.

4.2 Nižší úroveň zkoušek ABRSM – Grades

Hudební zkoušky ABRSM poskytují celistvý rámec vývoje od začátečníka po profesionálního hudebníka. Základní kategorie zkoušek, které bychom náročností mohli přirovnat k našemu systému základních uměleckých škol, se dělí na takzvané *Grades*, tedy úrovně. Většinu nabízených oborů lze absolvovat v úrovních 1-8. Kandidáti mohou plnit kteroukoli praktickou či teoretickou zkoušku bez návaznosti, je možné začít od libovolného stupně, který odpovídá jejich aktuálnímu dovednostem (úroveň je možné přeskóčit), existuje

zde však jedna výjimka. Pokud má kandidát zájem plnit praktickou zkoušku v úrovni 6-8, je zde podmínkou splnit nejprve *Grade 5* v hudební teorii.

„Zkoušky ABRSM jsou *hudební* zkoušky spíše než instrumentální nebo pěvecké zkoušky.¹⁹“ Nejen tímto společnost ABRSM zdůrazňuje, že zkoušející posuzují především celkovou kvalitu hudebního výkonu, nejen způsob, jakým ho bylo dosaženo. Proto existuje zavedené pravidlo – zkoušející nehodnotí pouze kandidáty ve svém vlastním oboru, ale všechny nástroje. Není tedy neobvyklé, že např. zájemci o *Grade 4* ve hře na housle uděluje známku profesor klavíru.

Smyslem zmíněných *Grades* by mělo být především poskytnout rozvíjejícím se hudebníkům konkrétní cíl, ke kterému mohou dlouhodobě směřovat. Ti nakonec mají šanci získat hmatatelnou odměnu za svou píli v podobě certifikátu. Motivace kandidátů je upevňována pečlivě strukturovanými osnovami a pravidelně aktualizovanými učebnicemi. Neméně důležitá je samotná zkouška, která je vždy objektivně hodnocena vyškoleným profesionálem.

Jednou z největších výhod zkoušek ABRSM je naprostá nevázanost na věk. Snadno tak může nastat dojemná situace, kdy si sedmdesátiletý pán plní svůj dětský sen a začne se učit hrát na violoncello. Pro takové kandidáty může smysl a důležitost zkoušky nabýt ještě zcela jiných rozměrů.

4.3 Praktická instrumentální zkouška

Pro úspěšné splnění praktické nástrojové zkoušky je třeba získat dostatečný počet bodů ve všech následujících disciplínách: technické dovednosti (hra stupnic a akordů), samotné hudební vystoupení (interpretace skladeb či písní), hra z listu a sluchový test (hudební vnímání, hudební sluch).

¹⁹ „ABRSM exams are *music* exams rather than instrumental or singing exams.“ What is a graded music exam?. ABRSM. [online]. [cit. 25. května 2016]. Dostupné z: <http://cz.abrsm.org/our-exams/what-is-a-graded-music-exam/#>

Disciplíny, hodnocení

ABRSM poskytuje maximálně objektivní hodnocení, které je zaručeno díky následujícím pravidlům: porotce uplatňuje univerzální kritéria hodnocení a zaměřuje se především na celkový hudební výstup. Pečlivě však zohledňuje všechny tyto disciplíny – intonaci, hudební čas (tempo, rytmus, puls, plynulost apod.), zvukovou kvalitu, frázování a celkové vystoupení. Porotce také boduje zvlášť provedení technické části zkoušky – stupnic a akordů, přednesů a hry z listu. Podrobnější kritéria hodnocení můžeme vidět v následující tabulce.²⁰

Tabulka 3 – Marking Criteria - Kritéria hodnocení přednesových skladeb

MARKING CRITERIA (all instruments)

Grades 1–8	Pieces <i>Pitch</i>	<i>Time</i>	<i>Tone</i>	<i>Shape</i>	<i>Performance</i>
Distinction 27–30	<ul style="list-style-type: none"> Highly accurate notes and intonation 	<ul style="list-style-type: none"> Fluent, with flexibility where appropriate Rhythmic character well conveyed 	<ul style="list-style-type: none"> Well projected Sensitive use of tonal qualities 	<ul style="list-style-type: none"> Expressive, idiomatic musical shaping and detail 	<ul style="list-style-type: none"> Assured Fully committed Vivid communication of character and style
Merit 24–26	<ul style="list-style-type: none"> Largely accurate notes and intonation 	<ul style="list-style-type: none"> Sustained, effective tempo Good sense of rhythm 	<ul style="list-style-type: none"> Mainly controlled and consistent Good tonal awareness 	<ul style="list-style-type: none"> Clear musical shaping, well-realised detail 	<ul style="list-style-type: none"> Positive Carrying musical conviction Character and style communicated
Pass 20–23	<ul style="list-style-type: none"> Generally correct notes Sufficiently reliable intonation to maintain tonality 	<ul style="list-style-type: none"> Suitable tempo Generally stable pulse Overall rhythmic accuracy 	<ul style="list-style-type: none"> Generally reliable Adequate tonal awareness 	<ul style="list-style-type: none"> Some realisation of musical shape and/or detail 	<ul style="list-style-type: none"> Generally secure, prompt recovery from slips Some musical involvement
Below Pass 17–19	<ul style="list-style-type: none"> Frequent note errors Insufficiently reliable intonation to maintain tonality 	<ul style="list-style-type: none"> Unsuitable and/or uncontrolled tempo Irregular pulse Inaccurate rhythm 	<ul style="list-style-type: none"> Uneven and/or unreliable Inadequate tonal awareness 	<ul style="list-style-type: none"> Musical shape and detail insufficiently conveyed 	<ul style="list-style-type: none"> Insecure, inadequate recovery from slips Insufficient musical involvement
13–16	<ul style="list-style-type: none"> Largely inaccurate notes and/or intonation 	<ul style="list-style-type: none"> Erratic tempo and/or pulse 	<ul style="list-style-type: none"> Serious lack of tonal control 	<ul style="list-style-type: none"> Musical shape and detail largely unrealised 	<ul style="list-style-type: none"> Lacking continuity No musical involvement
10–12	<ul style="list-style-type: none"> Highly inaccurate notes and/or intonation 	<ul style="list-style-type: none"> Incoherent tempo and/or pulse 	<ul style="list-style-type: none"> No tonal control 	<ul style="list-style-type: none"> No shape or detail 	<ul style="list-style-type: none"> Unable to continue for more than a short section
0	<ul style="list-style-type: none"> No work offered 	<ul style="list-style-type: none"> No work offered 	<ul style="list-style-type: none"> No work offered 	<ul style="list-style-type: none"> No work offered 	<ul style="list-style-type: none"> No work offered

²⁰ Marking criteria. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 8. května 2016]. Dostupné z: http://cz.abrsm.org/fileadmin/user_upload/PDFs/markinCriteriaAll.pdf

Maximální počet bodů, které lze u zkoušky získat, je 150. Hodnocení se od našeho liší, je možné dostat jednu ze čtyř známek. Pro úspěšné složení zkoušky je třeba získat celkem alespoň 100 bodů, v tom případě získává kandidát hodnocení *Pass* (prospěl). Získání alespoň 120 bodů by znamenalo známku *Pass with Merit* – prospěl s pochvalou, 130 bodů a více znamená *Pass with Distinction* – prospěl s vyznamenáním.²¹

Pokud je kandidát ohodnocen méně než 100 body, získává hodnocení *Fail* a pokud má stále zájem o získání certifikátu, bohužel musí zkoušku opakovat. Podle statistiky z roku 2014, kdy ve Velké Británii zkoušku úrovně Grade 1 plnilo 5697 zájemců, bylo pouze 178 neúspěšných.²²

Jak vidíme v prvním sloupci tabulky, za jeden přednes lze získat maximálně 30 bodů, tedy 90 bodů celkem v této disciplíně, neboť přednesy jsou u každé zkoušky vyžadovány tři. 27 až 30 bodů znamená hodnocení *Distinction* – prospěl s vyznamenáním. Porotce udělí tuto známku za přesvědčivý, plynulý a muzikální výkon s velmi přesnou intonací, správnými notami, perfektním rytmem, kvalitním zvukem a správným frázováním. K hodnocení „prospěl“ je třeba získat bodů alespoň 20 a v tabulce č. 3 vidíme, že k získání takového hodnocení musíme předvést výkon s alespoň minimálním hudebním zaujetím, vyvarovat se příliš častým chybám, zvolit správné tempo, prokázat dostatečně uspokojivou intonaci apod.

V následujících dvou disciplínách – technické části (hra stupnic a akordů) a hře z listu, je maximum bodů 21, celkem za obě části tedy 42 bodů. Poslední oblastí je sluchová zkouška, kde můžeme získat dalších 18 bodů, které nám zbývají do celkových 150 za kompletní praktickou instrumentální zkoušku. V následující tabulce č. 4 můžeme vidět podrobná kritéria hodnocení těchto tří disciplín. Například ve hře z listu získáme hodnocení „neprospěl“, pokud budeme hrát špatné rytmické hodnoty a noty s pouze přibližnou intonací a náš projev nebude dostatečně přesvědčivý.

²¹ Graded music exam marking criteria. *ABRSM*. [online]. [cit. 6. srpna 2016]. Dostupné z: <http://cz.abrsm.org/our-exams/information-and-regulations/graded-music-exam-marking-criteria/>

²² 2014 exam statistics. *About ABRSM*. [online]. [cit. 28. března 2017]. Dostupné z: <http://gb.abrsm.org/en/about-abrsm/reports-research-and-statistics/2014-exam-statistics/>

Tabulka 4 - Kritéria hodnocení stupnic a akordů

Grades 1–8	Scales and arpeggios	Sight-reading *	Grades 1–8	Aural tests
Distinction 19–21	<ul style="list-style-type: none"> ● Highly accurate notes/pitch ● Fluent and rhythmic ● Musically shaped ● Confident response 	<ul style="list-style-type: none"> ● Fluent, rhythmically accurate ● Accurate notes/pitch/key ● Musical detail realised ● Confident presentation 	Distinction 17–18	<ul style="list-style-type: none"> ● Accurate throughout ● Musically perceptive ● Confident response
Merit 17–18	<ul style="list-style-type: none"> ● Largely accurate notes/pitch ● Mostly regular flow ● Mainly even tone ● Secure response 	<ul style="list-style-type: none"> ● Adequate tempo, usually steady pulse ● Mainly correct rhythm ● Largely correct notes/pitch/key ● Largely secure presentation 	Merit 15–16	<ul style="list-style-type: none"> ● Strengths significantly outweigh weaknesses ● Musically aware ● Secure response
Pass 14–16	<ul style="list-style-type: none"> ● Generally correct notes/pitch, despite errors ● Continuity generally maintained ● Generally reliable tone ● Cautious response 	<ul style="list-style-type: none"> ● Continuity generally maintained ● Note values mostly realised ● Pitch outlines in place, despite errors ● Cautious presentation 	Pass 12–14	<ul style="list-style-type: none"> ● Strengths just outweigh weaknesses ● Cautious response
Below Pass 11–13	<ul style="list-style-type: none"> ● Frequent errors in notes and/or pitch ● Lacking continuity and/or some items incomplete ● Unreliable tone ● Uncertain response and/or some items not attempted 	<ul style="list-style-type: none"> ● Lacking overall continuity ● Incorrect note values ● Very approximate notes/pitch/key ● Insecure presentation 	Below Pass 9–11	<ul style="list-style-type: none"> ● Weaknesses outweigh strengths ● Uncertain response
7–10	<ul style="list-style-type: none"> ● Very approximate notes and/or pitch ● Sporadic and/or frequently incomplete ● Serious lack of tonal control ● Very uncertain response and/or several items not attempted 	<ul style="list-style-type: none"> ● No continuity or incomplete ● Note values unrealised ● Pitch outlines absent ● Very uncertain presentation 	6–8	<ul style="list-style-type: none"> ● Inaccuracy throughout ● Vague response
0	<ul style="list-style-type: none"> ● No work offered 	<ul style="list-style-type: none"> ● No work offered 	0	<ul style="list-style-type: none"> ● No work offered

Velmi zajímavá je poslední disciplína – zkouška hudebního sluchu. Při této části sedí zkoušející u klavíru a pokládá kandidátovi jednotlivé otázky a úkoly prověřující jeho celkovou hudebnost, to znamená nezávisle na nástroji, ze kterého probíhají další části zkoušky. Například zájemce o instrumentální zkoušku Grade 4 musí být v poslední disciplíně schopen splnit tyto úkoly: zopakovat (zazpívat či zahrát) úryvek melodie přednesený zkoušejícím, tato melodie může být hrána v jakékoliv výšce a kandidát musí být schopen transponovat ji do své polohy. Dalším úkolem může být zpěv z listu a to nejen v houslovém, ale i basovém klíči, vytleskání rytmu skladby či určení metra. Nejvyšší Grade 8 v této disciplíně vyžaduje např. správnou reprodukci (opět pěveckou či instrumentální) nejhlubšího hlasu trojhlasé ukázky, kterou zkoušející dvakrát zahraje.

Kandidát také musí být schopen podle sluchu identifikovat jednotlivé akordy krátké kadence, určit, do jaké tóniny ukázka moduluje apod.²³

Přípravná zkouška

Začínající, zejména malí hudebníci, kteří se učí hře na nástroj teprve přibližně 6 - 9 měsíců²⁴, mají možnost zúčastnit se tzv. přípravné zkoušky – *Prep Test*. Tato zkouška trvá asi deset minut a není hodnocena běžným *prospěl/ neprospěl*, jejím smyslem je ukázat, že hudební zkoušky *nebolí*. Měla by probíhat v příjemné a povzbudivé atmosféře bez strachu ze špatného hodnocení. Na obdrženém certifikátu by žák měl najít pouze pozitivní komentáře ke svému výkonu, které ho budou motivovat k dalšímu vývoji a k přípravě na Grade 1.

Instrumentální zkouška Grade 1-8

Nástroje

Společnost ABRSM vydává a pravidelně aktualizuje sylaby pro 35 nástrojů. Jsou zde zahrnuty 4 tradiční smyčcové nástroje (housle, viola, violoncello a kontrabas), 7 dřevěných dechových (včetně zobcových fléten a saxofonu), 7 žesťových (včetně Es rohu, eufonia a basového trombonu), dále zpěv, kytara, harfa, varhany, bicí, cembalo a samozřejmě klavír. Samostatnou kategorií tvoří jazz, v tomto žánru je v nabídce piano, příčná flétna, klarinet, saxofon, trumpet a trombon. Dále je možné plnit zkoušky v hudební teorii a také souborové hře – jak klasických, tak jazzových sestavách, ale také ve sborovém zpěvu.

Praktické hudební dovednosti

Poslední, u nás neobvyklou kategorií, je tzv. *Practical Musicianship*. Zajímavé je, že na českých ZUŠ pro tuto disciplínu nemáme obdoby, proto není jednoduché její název přeložit. Zvolila jsem jako nejvhodnější *praktické hudební dovednosti*. Při této zkoušce nejvyšší úrovně (Grade 8) musí kandidát prokázat následující schopnosti: pěvecká i instrumentální

²³ Aural tests. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 5. května 2016]. Dostupné z: <http://cz.abrsm.org/en/our-exams/what-is-a-graded-music-exam/aural-tests/>

²⁴ Prep Test. Our Exams. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 21. ledna 2017]. Dostupné z: <http://cz.abrsm.org/en/our-exams/other-assessments/prep-test/>

reprodukce melodického úryvku, transpozice z listu, zpěv středního/ spodního hlasu tříhlasého moteta z listu, hra podle číslovaného basu, hudební improvizace na základě básně nebo malby, celková orientace v harmonii, hudebních stylech a strukturách apod.²⁵

Certifikát

Každý úspěšný kandidát praktické či teoretické zkoušky obdrží certifikát s výše zmíněným hodnocením *prospěl/ prospěl s pochvalou/ prospěl s vyznamenáním*. Zároveň s certifikátem dostane formulář s bodovým hodnocením od svého zkoušejícího. Tyto bodové formuláře poskytují kandidátovi (ale také učitelům a rodičům) jasný údaj o jeho silných a slabých stránkách. Žák tedy přesně ví, na čem by měl do následující zkoušky nejvíce pracovat.

Obrázek 1 – Příklad certifikátu ABRSM za splnění Grade 1 v klavírní hře

²⁵ Practicual Musicianship. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 5. července 2016]. Dostupné z: http://www.abrsm.org/regions/fileadmin/user_upload/syllabuses/pracComplete10.pdf

Systém zkoušek ABRSM přehledně popisuje následující tabulka č. 5²⁶:

Tabulka 5 - Schéma zkoušek ABRSM

Schéma zkoušek		
Přípravný test bez známek Pro žáky, kteří hrají na hudební nástroj asi 6 až 9 měsíců.	Přípravný test (Prep Test)	Učební plán Hudební nástroj nebo zpěv Obsah zkoušek: melodie / základní cvičení připravená skladba nebo píseň skladba nebo píseň dle výběru kandidáta zábavný poslechový test
Zkoušky odstupňované podle obtížnosti Dle znalostí a dovedností, stupně na sebe nemusí navazovat, lze některý vynechat.	1. stupeň (Grade 1) 2. stupeň 3. stupeň 4. stupeň 5. stupeň	Učební plán Hudební nástroj nebo zpěv Obsah zkoušek: 3 připravené skladby stupnice a rozložené akordy, u zpěvu lidová píseň bez doprovodu hra z listu poslechový test
Zkoušku 6. stupně a výše je možné složit pouze po předchozím úspěšném zvládnutí hudební teorie nebo praxe 5. stupně	6. stupeň 7. stupeň 8. stupeň	
Diplomy	DipABRSM Diploma of The Associated Board of the Royal Schools of Music LRSM Licentiate of the Royal Schools of Music FRSM Fellowship of the Royal Schools of Music	Specializace dirigování vystupování pedagogika

²⁶ Představujeme vám ABRSM, *ABRSM, Talacko*. [online]. [cit. 18. července 2016]. Dostupné z: <http://www.talacko.cz/abrs/ABRSMCz.pdf>

4.4 Zkoušky v oboru housle

Podobně jako u ostatních nástrojů, zkoušky z houslí mají osm úrovní (*Grade 1 – 8*) následovaných třemi diplomy. Zájemci mohou absolvovat kteroukoliv zkoušku neohledně na věk a také nezávisle na tom, zda již některou z předchozích úrovní absolvovali v minulosti. Jediná výjimka existuje pro kandidáty úrovní 6 – 8, pro které platí pravidlo splnění *Grade 5* v hudební teorii, aby mohli být k nástrojové zkoušce připuštěni.

Hodnocení zkoušek probíhá tak, jak bylo popsáno v předchozí kapitole (str. 33) - maximum bodů, které lze získat je 150, pro úspěšné složení zkoušky je třeba získat alespoň 100 bodů, více než 120 bodů znamená známku *Pass with Merit*, 130 bodů a více znamená *Pass with Distinction*.

Každá zkouška v oboru housle (*Grade 1-8*) se skládá z následujících čtyř disciplín²⁷ (v závorce je vždy uveden maximální počet bodů, které lze získat) :

- přednes vybraného repertoáru (3 skladby, celkem 90 bodů)
- stupnice a rozložené akordy (21 bodů)
- hra z listu (21 bodů)
- sluchová zkouška (18 bodů)

Repertoár

ABRSM každé tři roky vydává aktualizované podklady ke zkouškám – sešity s vybraným repertoárem, tzv. *Grade books*. V této práci je čerpáno z materiálů určených pro roky 2005 až 2019. Každý *Grade book* obsahuje tři části – A, B a C, seřazené chronologicky. Část A tak zahrnuje skladby baroka a klasicismu, část B skladby romantismu a přelomu 19. a 20. století, část C potom skladby století dvacátého. Každá z částí A, B i C obsahuje tři hudební kusy, celkem tedy každý sešit nabízí devět skladeb (A1, A2, A3, B1, B2, B3, C1, C2 a C3). Kandidát si z každé části musí vybrat jednu skladbu, kterou přednese u zkoušky. Výběr repertoáru tak může vypadat například takto: A2, B1, C3.

²⁷ Bowed Strings Requirements and information. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 10. dubna 2017] Dostupné z: http://gb.abrsm.org/fileadmin/user_upload/syllabuses/bowedStringsRequirementsInformation16

Kromě devíti skladeb, z nichž musí žáci vybrat tři k přednesu u zkoušky, zahrnují osnovy také další doporučený repertoár k studiu na konkrétní hráčské úrovni. Je pozoruhodné, že skladby druhé poloviny dvacátého století jsou v sylabech zahrnuty již od počátku – *Grade 1*.

Jako příklad však uvádím repertoár *Grade 5*:

Obrázek 2 – Repertoár *Grade 5* z aktuálního sylabu ABRSM (2016-2019)

Violin GRADE 5		2016–2019
THREE PIECES: one chosen by the candidate from each of the three Lists, A, B and C:		
LIST A		
1 J. S. Bach Andante: 3rd movt from Sonata in B minor, BWV 1014	} Violin Exam Pieces 2016–2019, Grade 5 (ABRSM)	
2 attrib. Handel Allegro: 4th movt from Sonata in E, HWV 373		
3 Matteis Ground after the Scotch Humour, arr. Huws Jones		
4 Mozart Minuet (omitting DC). No. 5 from <i>Classical and Romantic Pieces, Book 3</i> , arr. Forbes (OUP)		
5 Telemann Allegro: 2nd movt from Sonata in G, TWV 41:G1. No. 4 from <i>Telemann Six Sonatas for Violin</i> (Schott ED 4221)		
6 Vivaldi Allegro: 1st movt from Concerto in G, Op. 3 No. 3, RV 310 (violin to play in tutti) (Bärenreiter BA 8980)		
LIST B		
1 Ireland The Holy Boy (A Carol of the Nativity) (mute optional)	} Violin Exam Pieces 2016–2019, Grade 5 (ABRSM)	
2 Kreisler Rondino on a Theme of Beethoven		
3 Shostakovich Romance: from <i>The Gadfly</i> , arr. Fraser		
4 Carse Rigaudon. <i>Classic Carse, Book 2</i> (Stainer & Bell H355)		
5 Liszt No. 1 and No. 2 from <i>Two Waltzes</i> (Hardie Press: published with Romance oubliée)		
6 Peguri An Evening of Romance (violin melody). <i>The French Fiddler</i> , arr. Huws Jones (Boosey & Hawkes)		
LIST C		
1 Gordon Kerry Dream	} Violin Exam Pieces 2016–2019, Grade 5 (ABRSM)	
2 Malcolm Miles Bathwater Blues: No. 10 from <i>Creative Variations for Violin</i> , Vol. 1		
3 Kodály Intermezzo: from <i>Háry János</i> , arr. Kolman		
4 M. Arnold No. 1 from <i>Four Scottish Dances</i> , Op. 59, arr. Gedge (Novello NOV090882)		
5 Ives Allegro: 1st movt from Sonata No. 4, 'Children's Day at the Camp Meeting' (AMP GS22419) (double-stops in bb. 48 and 69 optional; ignoring octave ad lib. in bb. 70–77)		
6 Trad. Russian Two Guitars. <i>The Gipsy Violin</i> , arr. Russ-Bovelino (Bosworth BOE004518)		

Každý zájemce o zkoušku musí zakoupit originální notový materiál. Nakladatelství ABRSM nabízí u každé úrovně sešit obsahující pouze houslový part, dále sešit s klavírním doprovodem a také sešit, který zahrnuje jak sólový part a doprovod, tak ukázkové CD, kde si může žák skladby naposlouchat. Kromě sešitů s povinným repertoárem jsou k dostání také doplňující publikace ke každé ze zkouškových disciplín – jak *Violin Scales & Arpeggios* (Stupnice a rozložené akordy), sešit s ukázkami pro trénink hry z listu (*Violin Specimen-Reading Tests*), tak i *Aural Training in Practise* pro procvičování sluchových cvičení.

Požadavky a informace ke zkouškám ze smyčcových nástrojů

Žáci by měli co nejpřesněji dodržovat notový zápis včetně prstokladů, smyků i tempových označení a snažit se vystihnout správný styl jednotlivých skladeb. Kromě stylu však zkoušející samozřejmě hodnotí intonaci, kvalitu tónu, frázování i celkové provedení skladeb.

V celkovém hodnocení výstupu je zahrnuto také správné využití vibrata a jeho vliv na kvalitu tónu a frázování, nicméně skladby, ve kterých je vibrato nepostradatelné, se v sylabech objevují až od *Grade 5*. Při interpretaci skladeb u zkoušek je vhodné vynechat repetice. Hra z paměti není vyžadována a v hodnocení nepřináší žádné body navíc. Není povoleno na zkoušce hrát z fotokopií - je třeba vždy přinést originální notový zápis.

Klavírní doprovod je vyžadován ke všem skladbám, kandidáti si korepetitora musí zajistit sami. Klavírista smí být zkoušce přítomen pouze v době korepetice samotné, ihned poté musí zkušební místnost opustit. Korepetitor si může přizvat obraceče not pouze ke zkoušce nejvyšší úrovně - *Grade 8*, nebo ve výjimečném případě, avšak musí tuto skutečnost včas nahlásit a získat písemné povolení.

Stupnice a akordy

Stupnice i rozložené akordy musí být hrány z paměti a předepsaným způsobem. Kandidát smí použít jakýkoliv prstoklad, který přináší uspokojivý hudební výsledek. Sylabus ABRSM pro smyčcové nástroje dává detailní pokyny ke způsobu hraní stupnic, akordů i dvojhmatů – včetně rytmů, tónin, obloučků, prodloužené tóniky atd.

Obrázek 3 – Rytmický vzor pro hraní stupnice na zkouškách

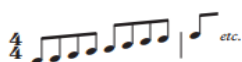
Rhythm patterns for scales

For major and minor scales (all grades) candidates may choose between two rhythm patterns: even notes *or* long tonic. (Chromatic scales should be played with even notes at all grades.)

even notes

or

long tonic

Slurring patterns for scales

even notes

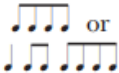

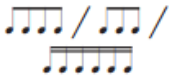

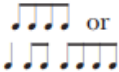

or

long tonic

Kromě rytmických vzorů, ve kterých by stupnice a akordy měly být na zkoušce předneseny, zahrnují instrukce v sylabech jednotlivých úrovní také přesná metronomická označení temp, která by se měli kandidáti snažit dodržet.

Obrázek 4 – Tempa stupnic na zkouškách Grades 1-8

VIOLIN		Grade / Speed							
	pattern	1	2	3	4	5	6	7	8
Scales		 = 52	 = 58	 = 63	 = 69	 = 80	 = 92	 = 104	 = 120
Arpeggios		 = 104	 = 116	 = 40	 = 42	 = 44	 = 46	 = 48	 = 50
Chromatic scales				 = 63	 = 69	 = 80	 = 60	 = 104	 = 120
Dom. & Dim. 7ths *					 = 63	 = 66	 = 69	 = 72	 = 76
Double-stop scales (in broken steps)							 = 92	 = 104	 = 120
Double-stop scales (in parallel)									 = 72

Hra z listu

Kandidáti jsou požádáni o přednesení krátkého úryvku, který nikdy předtím neviděli a neslyšeli. Pokud chtějí, mohou dostat půl minuty čas na seznámení s notovým zápisem. Bližší informace jsou stanoveny u každé úrovně zvlášť. Jako příklad uvedu instrukce pro hru z listu následujících úrovní: *Grade 1*, *Grade 5* a *Grade 8*.

Obrázek 5 – Informace ke zkouškové disciplíně hra z listu, *Grade 1*

SIGHT-READING*: a four-bar piece in $\frac{4}{4}$ or $\frac{3}{4}$, or a six-bar piece in $\frac{2}{4}$, in D or A majors, in 1st position (no use of G string). All notes separately bowed. Simple dynamics (*f*, *mf*, *p*), note values (   ) and rests (). See also p. 9.

Hra z listu, Grade 1: Čtyřtaktový úryvek ve čtyřčtvrt'ovém či tříčtvrt'ovém taktu, nebo šestitaktový úryvek ve dvoučtvrt'ovém taktu, v D dur nebo A dur, v první poloze (nezahrnuje strunu G). Každá nota zvláštním smykem. Jednoduchá dynamika (*f*, *mf*, *p*), hodnoty not od půlových po osminové, čtvrt'ové pomlky.

Obrázek 6 – Informace ke zkouškové disciplíně hra z listu, Grade 5

SIGHT-READING*: a piece of around eight to sixteen bars in length, time and key signatures as Grade 4, with the addition of E, A \flat majors and B, C minors. Highest note E (*e'''*): shifts as required to cover this range. Simple chords may be included (at end of piece only). Changes between *arco* and *pizzicato*, simple syncopation and a slowing of tempo at the end may be encountered. See also p. 9.

Hra z listu, Grade 5: Úryvek dlouhý přibližně osm až šestnáct taktů, metrum a tóniny stejné jako v materiálech *Grade 4* s přidáním E dur, A \sharp dur, h moll a c moll. Nejvyšší nota *e³* – je třeba ovládat odpovídající výměny do poloh. Mohou být zahrnuty jednoduché akordy (pouze na konci ukázky). Mohou se objevit změny mezi *arco* a *pizzicato* a jednoduché synkopy či zpomalení.

Obrázek 7 – Informace ke zkouškové disciplíně hra z listu, Grade 8

SIGHT-READING*: a piece of around sixteen to twenty-four bars in length, time and key signatures as Grade 7, with the addition of $\frac{12}{8}$, B, D \flat majors and F minor. Highest note A (*a'''*): shifts as required to cover this range. Acceleration of tempo, simple ornaments and *8va* may be encountered. See also p. 9.

Hra z listu, Grade 8: Úryvek dlouhý přibližně šestnáct až dvacet čtyři taktů, metrum a tóniny stejné jako v materiálech *Grade 7* s přidáním dvanáctiosminového taktu, H dur, Des dur a f moll. Nejvyšší nota *a³* – je třeba ovládat odpovídající výměny poloh. Může být zahrnuto zrychlení, jednoduché ornamenty či instrukce *8va* (o oktávu výše).

Sluchová zkouška

Disciplína *Aural exam* je součástí každé praktické (nástrojové) zkoušky ABRSM. Rozvíjení sluchového vnímání je základem hudebního tréninku a dobré „hudební ucho“ ovlivňuje všechny další aspekty celkové hudebnosti. Zpěv – jak přirozený (hlasitý), tak tichý *v hlavě*, je jedním z nejlepších způsobů, jak „hudební ucho“ rozvinout. Spojuje vnitřní představu zvuku, takzvané vnitřní ucho, s vnějším výstupem, tedy realizací představy.

Zkoušející realizuje sluchovou zkoušku od klavíru a přizpůsobí se hlasovému rozsahu a možnostem žáka. Je hodnocena především správná intonace, nikoliv kvalita zpěvu. Zkoušený žák si může zvolit, jaký při zpěvu využije vokál, či zda je pro něho příjemnější zpěv se zavřenými ústy (brumendo) nebo pískání. Výstup není hodnocen způsobem odečítání bodů za chyby, ale posouzením celkového výkonu.

Pro příklad uvádím strukturu a jednotlivé úkoly *Aural Test – Grade 1 a Grade 8*:

Grade 1

- tleskat do rytmu skladby, kterou zkoušející zahraje na klavír, poznat zda jde o dvoudobý nebo třídobý rytmus
- zazpívat jako ozvěnu (zopakovat) tři fráze, které zkoušející zahraje na klavír
- zkoušející dvakrát zahraje stejnou dvoutaktovou ukázkou, avšak při opakování se objeví drobná změna – žák musí poznat, kde nastala
- v demonstrované hudební ukázce definovat dynamiku a artikulaci (charakter)

Grade 8

- zazpívat nebo zahrát z paměti nejnižší hlas tříhlasé ukázky, kterou zkoušející zahraje dvakrát za sebou
- identifikovat závěr kadence jako rytmicky dokonalý (mužský), nedokonalý (ženský), autentický či plagální
- po zadání tóniky analyzovat tři akordy včetně stupně a obratu
- zazpívat z listu nižší hlas dvouhlasé ukázky, kdy vyšší hlas hraje zkoušející na klavír
- sluchově analyzovat, do které tóniny moduluje kadence zahraná zkoušejícím
- odborně popsat charakteristické znaky ukázky, kterou zkoušející zahraje – období, charakter, styl, strukturu apod.

4.5 Zkoušky z hudební teorie

Rozvoj v hudební nauce a praktických hudebních dovednostech je pro přesvědčivý hudební přednes a porozumění skladbě zásadní nejen podle doporučení ABRSM. Také proto je splnění Grade 5 v hudební teorii podmínkou pro zájemce o vyšší úroveň praktické zkoušky z nástrojové hry. Žáci by měli projít od základního hudebního názvosloví (rytmické hodnoty not a pomlky, klíče, posuvky, jména not apod.) k harmonii a kontrapunktu na úrovni českých konzervatoří. V této disciplíně tedy zkoušky ABRSM zcela jistě přesahují nároky základních uměleckých škol.

Zájemci o zkoušky z hudební teorie si mohou zakoupit modelové otázky a knihy, které by je na zkoušku měly připravit. Tyto pracovní sešity je možné zakoupit v pěti světových jazycích – angličtině, němčině, španělštině, čínštině a švédštině. Nakladatelství ABRSM také pravidelně vydává testy z předchozích let i doplňující publikace, jako např. *First Steps in Music Theory* (První kroky v hudební teorii) či *The AB Guide to Music Theory* (AB průvodce hudební teorií) ve dvou svazcích, případně *Harmony in Practice* (Harmonie v praxi) doplněnou *Harmony in Practice: Answer Book* obsahující řešení úloh.

V každé úrovni lze získat maximálně sto bodů, jednotlivé úrovně však obsahují různý počet disciplín. Klasifikace má podobně jako v instrumentálních zkouškách 4 úrovně, pro hodnocení *prospěl* je třeba získat alespoň 66 bodů, pro *prospěl s pochvalou* alespoň 80 bodů a pro *prospěl s vyznamenáním* nejméně 90 bodů.²⁸

Pro názornou ilustraci jsem se rozhodla detailně popsat a porovnat následující tři testy: nejsnazší úroveň - *Grade 1*, dále *Grade 5*, který je povinný pro zájemce o *Grade 6-8* v instrumentální hře a nakonec nejtěžší *Grade 8*, ve kterém by měl kandidát prokázat velmi dobré znalosti hudebního názvosloví, orientaci v základech harmonie a kontrapunktu, ale také např. schopnost komponovat.

²⁸ Music Theory. *Abrsm.org*. [online]. [cit. 5. července 2016]. Dostupné z: http://cz.abrsm.org/fileadmin/user_upload/syllabuses/theoryComplete10.pdf

Grade 1

Music Theory Past Papers 2012 – ABRSM Grade 1²⁹

Sešit obsahuje 4 různé verze testu (A, B, C, S), každá z nich zahrnuje 8 disciplín. Čas na vypracování je 90 minut a jako u všech ostatních testů z hudební teorie je maximální počet bodů 100. Verze A a verze B se shodují pouze v jedné disciplíně.

Verze A, disciplíny:

- 1) doplnění taktových čar v notové ukázce: 4/4, 3/4 takt (10 bodů)
- 2) doplnit rytmickou odpověď na dvoutaktové rytmické schéma (10 bodů)
- 3) rozeznání vyšší/ nižší noty v různých klíčích - dvojice stejných not s různými posuvkami (10 bodů)
- 4) pojmenování not v houslovém klíči v rozsahu $d^1 - g^2$ (10 bodů)
- 5) zapsat stoupající/ klesající durovou stupnici se správným předznamenáním (10 bodů)
- 6) doplnit houslový/ basový klíč před daný akord (např. D dur) a správně pojmenovat jeho tóny (10 bodů)
- 7) přepis čtyřtaktové ukázky se správným použitím trámců (v ukázce má každá nota svoji nožičku, úkolem je správně seskupit osminové/ šestnáctinové noty) (10 bodů)
- 8) na základě osmitaktové ukázky (Haydn) zodpovědět následující otázky
 - slovně objasnit význam použitých označení (adagio, pp, <, 4 ve $\frac{3}{4}$, oblouček) (10 bodů)
 - zakroužkovat dvě noty, které se hrají spolu jako jedna (ligatura)
 - napsat číslo taktu, který obsahuje všechny 3 noty tónického kvintakordu
 - pojmenovat pomlku
 - kolikrát se v ukázce objevuje tečkovaný rytmus
 - označit dvě sousedící noty v ukázce, které svírají interval kvarty (10 bodů)
 - co nejpřesněji (tozn. včetně tempového označení, předznamenání, dynamiky i ostatních detailů) přepsat první 4 takty ukázky (10 bodů)

²⁹ *Music theory past papers 2012*. ISBN 9781848494480.

Grade 5

Theory of Music Exams Grade 5 2010³⁰

Sešit s testy hudební nauky Grade 5 obsahuje opět 4 verze (A, B, C, S). Test má podobnou strukturu i rozsah jako Grade 1, čas na vypracování je zde však kvůli větší náročnosti 2 hodiny. Každá verze obsahuje 7 disciplín a následující bodování:

Verze A, disciplíny:

- 1) na základě třítaktové, rytmicky komplikované notové ukázky ze Stravinského Symfonie (obsahuje dvaatřicetinové trioly, kvintolu apod.) splnit následující úkoly:
 - určit takt a jeho změnu v průběhu ukázky (3/4 se mění na 2/4)
 - vysvětlit značku -5- (pro kvintolu), přepsat určené noty do violového (altového) klíče
 - analyzovat vyznačené intervaly (15 bodů)
- 2) přepsat čtyřtaktovou sborovou (čtyřhlasou) ukázkou z Čajkovského – každý hlas na vlastní řádek (zahrnuje transpozici tenoru z basového do houslového klíče) (10 bodů)
- 3) na základě ukázky (skladba pro housle a klavír od J. P. A. Martiniho, cca 3 řádky) zodpovědět následující otázky:
 - vysvětlit pojmy *doloroso*, *con sord.*, *п* (od žabky)
 - určit, zda je takt jednoduchý/ složený a jestli je dvou/ tří/ čtyřdobý
 - popsat akordy v klavírním doprovodu: stupeň a obrat
 - přepsat první dvě noty houslového partu do tenorového C klíče
 - pojmenovat použitý ornament (obal); seřadit smyčcové nástroje podle výšky
 - uvést příklad transponovaného orchestrálního nástroje a rodinu, do které patří (např. klarinet – dřevěné dechové) (30 bodů)
- 4) zapsat stupnice g moll (houslový klíč), As dur (basový klíč) (10 bodů)
- 5) transponovat melodii (4 takty) pro klarinet in B o velkou sekundu níž (10 bodů)
- 6) zkomponovat osmitaktovou melodii (první 2 takty zadané) + doplnit tempo, dynamiku apod. nebo zhudebnit zadaný text (2 verše) (15 bodů)
- 7) k zadané čtyřtaktové melodii doplnit harmonii – ke každému taktu vybrat jeden nejvhodnější akord (podle tónů v melodii) a napsat, který je to stupeň (10 bodů)

³⁰ *Theory of Music Exams 2010 Grade 5*. London: Associated Board of the Royal Schools of Music, 2011. ISBN 9781848492905.

Grade 8

Theory of Music Exams Grade 8, 2009³¹

Kandidáti na nejnáročnější zkoušku z hudební nauky (Grade 8) mají na vypracování testu čas 3 hodiny. Tentokrát se test skládá z 5 následujících disciplín:

- 1) ukázka (10 taktů) = Corelli triová sonáta (dvoje housle a continuo), první 2 takty jsou kompletní, dále je pouze basso continuo a úkolem je doplnit houslové party (15 bodů)
- 2) klavírní ukázka (12 taktů) – Guilmant, dva takty jsou kompletní, dále zapsán part pouze pro pravou či levou ruku, úkolem je doplnit druhý (střídá se po dvou taktech) (15 bodů)
- 3) vybrat jeden ze dvou uvedených začátků skladby, jeho rozvinutím zkomponovat melodii (minimálně 12 taktů) buď pro sólové housle (houslový klíč) nebo fagot (basový klíč), pokračovat ve stejném stylu a doplnit vhodné instrukce a symboly (20 bodů)
- 4) na základě čtyřhlasé ukázky (Grieg – smyčcový kvartet op. 27, cca 17 taktů) zodpovědět následující otázky:
 - vysvětlit „sul A“; identifikovat vyznačené akordy (určit obrat, druh)
 - vyznačit: kde viola musí hrát prázdnou strunu; melodickou ozdobu v cellovém partu
 - dvojzvuk v partu druhých houslí svírající interval čisté kvinty
 - místo, kde se kříží 1. housle s cellem; enharmonickou změnu v partu prvních houslí
 - opakování jednotaktové fráze začínající čistou kvartou
 - definovat vyznačené intervaly, např. mezi houslemi a violoncellem
 - určit pravdivost tvrzení typu „housle a viola zde (...) hrají stejnou notu“ (25 bodů)
- 5) na základě ukázky (Ravel - La valse, 5 taktů, partitura) zodpovědět následující otázky:
 - vysvětlit pojmy „sur la touche“, tr (tympán), sourd. (trumpeta), + (horna)
 - přepsat (transponovat) dvoutaktový motiv horek do znějící výšky
 - přepsat klarinetový part ve znějící výšce do basového klíče (A klarinet a basklarinet)
 - vyznačit takt, kde je ve smyčcové sekci flažolet a glissando
 - vyznačit interval velké tercie mezi dvěma dechovými nástroji
 - doplň toto tvrzení: „Na začátku prvního taktu znějí stejně jako part vrchních kontrabasů tyto tři nástroje: ...“ (25 bodů)

³¹ *Theory of music examinations, grade 8, 2009*. London: Associated Board of the Royal Schools of Music, 2007. ISBN 9781848491342.

4.6 Vyšší úroveň zkoušek ABRSM – Diplomy³²

ABRSM diplomy poskytují široký rámec profesionálních hudebních kvalifikací. Jsou určeny nejen studentům, kteří se chtějí dále rozvíjet po dosažení certifikátu Grade 8, ale také učitelům, již pracujícím umělcům či hudebním režisérům. O diplom se lze ucházet v těchto oblastech: hudební režie/ dirigování, pedagogika a vystupování (*Music Performance*). V každé z těchto tří oblastí je možné získat 3 úrovně diplomu – DipABRSM, LRSM nebo nejvyšší FRSM. V této práci se zaměřím na oblast *Music Performance* určené instrumentalistům či pěvcům.

Součástí těchto zkoušek je na rozdíl od *Grades* odevzdání písemné práce o vybraném repertoáru, takzvaných *Programme Notes*, v případě nejvyššího diplomu FRSM je to *Written Submission*. Interpret by v této práci měl zajímavým způsobem osvětlit program svého recitálu a to s cílem zaujmout nehmudbní, avšak zainteresované a vzdělané publikum. Znamená to nejen prokázat celkový přehled – vlastními slovy popsat kompoziční a interpretační specifika skladby, historický kontext či motivaci skladatele pro zkomponování konkrétní skladby, ale je nutné také prokázat vlastní literární talent a vytvořit si materiál pro následnou ústní obhajobu recitálu. Z mého pohledu je veliká škoda, že tato tradice v České republice chybí.

DipABRSM

Zkratka znamená *Diploma of The Associated Board of the Royal Schools of Music*.

Prerekvizitou pro složení tohoto diplomu je Grade 8 v nástrojové hře, nebo přiměřené profesionální zkušenosti. Tyto zkušenosti může kandidát popsat v přihlášce a předložit komisi k posouzení (alespoň 6 týdnů před konáním zkoušky), musí také doložit potřebná potvrzení a reference nezávislé osoby. Jako prerekvizitu ke zkoušce DipABRSM lze uznat také získání bakalářského diplomu na Royal Academy of Music či Royal College of Music, Royal Scottish Academy of Music and Drama a dalších vybraných institucích.

³² ABRSM *Diploma syllabus: Music performance from 2005*. London: The Board, 2004. ISBN 1860965784.

Kandidát v úvodu zkoušky odevzdá vlastní *Programme notes* – písemnou práci o vybraném programu recitálu v rozsahu přibližně 1100 slov. Zkouška trvá celkem 60 minut, z nichž přibližně 35 minut je věnováno vlastní interpretaci vybraného repertoáru, 12 minut ústní obhajobě výkonu a 10 minut disciplíně *Quick Study* – rychlému nastudování skladby (obdobá hry z listu).

Kandidát musí vybírat program recitálu podle sylabů vydávaných a pravidelně aktualizovaných nakladatelstvím ABRSM. Lze zahrnout i skladbu, která není součástí doporučeného repertoáru, ta by však neměla přesáhnout 7 minut. Je žádoucí, aby kandidát přednesl různá stylová období a neměl by hrát více skladeb od stejného autora.

LRSM

Licentiate of the Royal Schools of Music neboli Licence Královských hudebních škol. Platí zde podobná pravidla jako u předchozí zkoušky. Nutnou prerekvizitou zkoušky LRSM je získání certifikátu DipABRSM nebo dostatečné profesionální zkušenosti.

Předložené *Programme notes* musí být v tomto případě v rozsahu přibližně 1800 slov. Celková zkouška trvá 75 minut, z toho 40 minut je vyhrazeno pro recitál, 15 minut pro ústní obhajobu a maximálně 10 minut rychlému nastudování skladby.

Také ve výběru skladeb se pravidla liší jen minimálně – kandidát by měl volit skladby doporučeného repertoáru, který je možné nalézt v osnovách. Doporučený repertoár pro LRSM čítá 46 skladeb, seznamy skladeb pro jednotlivé diplomy se nikterak neprolínají. Je sice možné zahrnout skladby vlastní volby, jejich délka by však neměla přesáhnout třetinu celkového trvání recitálu.

Pro lepší ilustraci uvedu příklady doporučených skladeb LRSM v oboru housle. Najdeme zde vybrané dvojice vět z Bachových Sonát a Partit pro sólové housle, výběr Beethovenových sonát, Debussyho či Brahmsovu sonátu, houslový koncert od Bruchy, Mendelssohna, Šostakoviče nebo Chačaturjana, Lalovu Španělskou symfonii, Čtyři kusy Josefa Suka, Ravelovu *La Tzigane* a další.³³

³³ ABRSM *Diploma syllabus: Music performance from 2005*. London: 2004. ISBN 1860965784. (str. 47)

FRSM

Nejvyšší kvalifikací, kterou ABRSM poskytuje, je diplom *Fellowship of the Royal Schools of Music* (FRSM). Podmínkou k podání přihlášky je získání diplomu LRSM či dostatečné profesionální zkušenosti, v tomto případě to může být např. získání magisterského diplomu na jedné z uvedených akademií, případně jeho ekvivalentu či dalšího z vybraných certifikátů.

Zkouška trvá 90 minut, sólovému vystoupení je v tomto případě vyhrazeno 50 minut, 20 minut ústní obhajobě a 10 minut disciplíně *Quick study*. Písemná práce o vybraném repertoáru (*Written Submission*) by měla být v podobném rozsahu jako tato práce (přibližně 4500 slov).

Doporučený repertoár zkoušky FRSM v oboru housle zahrnuje například tyto skladby: další vybrané dvojice vět z Bachových Sonát a Partit pro sólové housle, houslové koncerty od Beethovena, Brahmse, Elgara, Prokofjeva, Dvořáka, Sibelia nebo Čajkovského, Chaussonův Poem, Stravinského Elegii, Kadenci pro sólové housle od Krzysztofa Pendereckého a další.³⁴

³⁴ ABRSM *Diploma syllabus: Music performance from 2005*. London: 2004. ISBN 1860965784. (str.48)

5 Porovnání aspektů instrumentálního vzdělání v UK se systémem ZUŠ

Tato kapitola porovnává různé aspekty systému hudebních zkoušek ABRSM a základních uměleckých škol v České republice. V další části shrnuje zásadní rozdíly mezi možnostmi instrumentální výuky ve Velké Británii (*music services*, soukromými hudebními centry, *El Sistema*) a u nás (základní umělecké školy).

5.1 ABRSM

Princip

Stěžejním rozdílem mezi asociací ABRSM a modelem české ZUŠ je, že zkoušky ABRSM v sobě nezahrnují žádné individuální ani skupinové lekce – vůbec žádnou výuku. Interpret se se zkoušejícím, kterého pravděpodobně nezná, setká pouze u zkoušky samotné. Individuální hodiny nástroje si musí zajistit jiným způsobem – skrze *music services*, soukromá hudební centra případně projekt inspirovaný *El Sistema*, či vyhledáním soukromého učitele.

Za velkou výhodu systému ABRSM považují možnost přihlásit se ke zkoušce ve chvíli, kdy se na ni student cítí dostatečně připraven. Odpadá tak povinnost skládat postupové zkoušky dvakrát za rok, jako je obvyklé na základních uměleckých školách, a každý interpret tak může postupovat individuálním tempem. Pololetní (lednové) a postupové (červnové) zkoušky na ZUŠ se většinou termínově shodují s pololetními a závěrečnými testy na základních a středních školách, což může být pro žáky velmi stresující.

Další výhodou zkoušek ABRSM je jejich naprostá nevázanost k věku - opravdu nikdy není pozdě začít. Oproti tomu některé, zejména pražské základní umělecké školy často odmítají přijímat děti, které jsou v jiném ročníku (mladší i starší), než v první třídě, což považují za diskriminující.

Osnovy

Jasně dané, propracované a pravidelně aktualizované osnovy (syklady) pro jednotlivé nástroje i doporučený repertoár ke zkouškám poskytují učitelům i žákům nejen větší motivaci k práci. Je to oblast, ve které by se české školní vzdělávací programy mohly (a možná dokonce měly) inspirovat. ŠVP jsou totiž pouhou formalitou – jsou velmi stručné, obecné a v praxi málo využívané. Britské syklady jsou nesrovnatelně bohatší nejen v nabídce repertoáru (rámcový vzdělávací program i většina ŠVP žádný repertoár dokonce ani nedoporučuje), v konkrétních pokynech pro hru stupnic a akordů, ale také v požadavcích na sluchovou výchovu a úroveň poznatků z hudební teorie, kterou by měli žáci ovládat.

Za jeden z největších přínosů osnov ABRSM považují, že si žáci ihned od počátku zvykají na standardní strukturu zkoušek, která zahrnuje stupnice, akordy, 3 přednesy – každý z jiného období, hru z listu a sluchovou zkoušku. Již od první úrovně (většinou tedy od útlého věku) je v repertoáru zahrnuta také hudba druhé poloviny 20. století, což v ČR není příliš obvyklé. Mladí čeští hudebníci se často s moderní hudbou setkávají až při pokročilém studiu na konzervatoři.

Významnou součástí zkoušek ABRSM je také hra z listu, která v českých osnovách zcela chybí, přestože je to pro budoucí profesionály opravdu nepostradatelná disciplína. Kandidáti diplomů ABRSM musí být také zruční v psaní *programme notes* – pojednání o vybraném repertoáru v odborném teoretickém i historickém kontextu. I v této oblasti jsou myslím čeští hráči často poněkud hendikepováni – tato disciplína totiž není obvyklá dokonce ani na českých vysokých hudebních školách.

ABRSM kromě sykladů pravidelně vydává velké množství doplňujících materiálů - jak již bylo zmíněno, asociace má dokonce vlastní nakladatelství a internetový obchod přímo na svých webových stránkách. Zároveň se ve Velké Británii mnohem více klade důraz na dodržování autorského zákona a je samozřejmostí, že studenti vlastní originální notové materiály. V ČR je běžnou praxí vyhledávat noty na internetu a hrát z kopií i na koncertech.

Způsob hodnocení

Způsobu hodnocení zkoušek ABRSM se blíže věnuje předchozí kapitola. Není pochyb, že systém britského hodnocení je velmi detailní, obsáhlý a snaží se být objektivní. Přestože autorka této práce také pedagogicky působila na základní umělecké škole a účastnila se i pololetních a postupových zkoušek, nikdy neobdržela žádné instrukce ani kritéria k hodnocení žáků. Český systém spoléhá čistě na zdravý úsudek pedagogů, který však může být mnohem méně objektivní a snadno ovlivnitelný.

Velikou motivací pro plnění zkoušek ABRSM je jistě také světově uznávaný certifikát, který obdrží každý úspěšný kandidát. Vysvědčení ze ZUŠ bohužel zatím není ve světě tak proslulé.

Finanční dostupnost

Hlubší ponoření do problematiky ukázalo, že způsob financování hudebních škol, konkrétně ZUŠ, *musical services*, projektů *El Sistema* i dalších hudebních center, není tak odlišné, jak se původně zdálo – všechny tyto organizace fungují převážně díky státním dotacím. Rozdíl však tkví ve výši školného – ZUŠ jsou totiž dostupné téměř všem dětem, zatímco v UK je nástrojová výuka poměrně drahá, dokonce i když vezmeme v potaz rozdíly v platech.

Každý zájemce o zkoušku ABRSM je povinen zakoupit si tištěné materiály – učebnice na přípravu ke zkoušce (takzvané *Grade Books*). Mezi tyto publikace patří sešit s doporučeným repertoárem (obvykle včetně dalšího svazku s klavírními doprovody), sešit obsahující technická cvičení (stupnice a akordy), případně také sešit pro přípravu ke zkoušce z hudební teorie. Tyto publikace je třeba zakoupit zvlášť pro každou úroveň zkoušky a většinou není možné je dědit po starších sourozencích, neboť repertoár se každé tři roky mění či alespoň aktualizuje a je nutné mít aktuální verzi. Každý ze sešitů stojí v rozmezí cca od 75 do 715 Kč.

Kromě koupě tištěných materiálů je třeba domluvit si a zaplatit vlastního korepetitora, tato starost na ZUŠ odpadá. A nakonec i samotné zkoušky jsou poměrně nákladné, jak upřesňuje závěr této kapitoly.

Zázemí

Protože organizace ABRSM neposkytuje průběžnou výuku, ale pouze jednorázové zkoušky, případně kurzy, semináře či dálkové vzdělávání učitelů, nedisponuje ve světě nemovitým zázemím. Každá ZUŠ má svou vlastní budovu plnou tříd, ve kterých denně probíhá výuka. Společnost ABRSM má své sídlo v Londýně a vyškolené zaměstnance vysílá do jednotlivých krajů a měst, kde zkoušky probíhají v krátkodobě pronajatých prostorách.

Prezentace školy, uznání zkoušek ve světě

Většina českých škol se snaží držet krok s dnešním trendem internetové prezentace včetně pravidelně aktualizovaného facebookového profilu, zveřejňováním pozvánek na koncerty, úspěchů svých žáků či fotografií ze školních akcí. Stále však v této oblasti mají základní umělecké školy oproti většině britských institucí poměrně veliké rezervy.

Poslední důležitý rozdíl, který v tomto výčtu nesmí chybět, je celosvětové uznání diplomů ABRSM. Pokud bychom měli listinnou formou prokázat své hudební vzdělání například v Austrálii nebo v USA, s certifikátem ABRSM Grade 8 bychom (oproti vysvědčení o absolvování druhého cyklu ZUŠ) byli jistě úspěšnější.

5.2 Music services, El Sistema, soukromá hudební centra

Music services

Způsob financování ZUŠ se od britského systému *music services* ani venezuelského systému *El Sistema* a jím inspirovanými variantami ve Velké Británii příliš neliší - převážnou část rozpočtu všech zmíněných institucí pokrývají státní dotace a školné je pro většinu dětí dostupné.

Největší rozdíl se tak objevuje v hodinové dotaci – zatímco v ZUŠ mají děti běžně mezi 25 až 90 minutami individuální výuky týdně s možností zapojení se do dalších aktivit jako je sbor, orchestr či komorní soubory, v rámci *music services* individuální výuka neprobíhá téměř vůbec (většinou ve dvojicích či větších skupinkách žáků), nebo pouhých 15 až 20 minut týdně.

Velikou výhodou *music services* však je, že výuka probíhá přímo v budově základní školy a žák nemusí nikam dojíždět, což může být ulehčením pro zaneprázdněné rodiče. Zároveň děti mají možnost zahrát si se svými spolužáky a nemusí podstupovat často stresující postupové zkoušky – mohou hrát jen pro radost a nikdo je nenutí do každodenního cvičení.

Lektoři *music services* by se měli rámcově řídit dokumentem *A Common Approach*, který poskytuje překvapivě širokou nabídku doporučených aktivit v rámci vyučování nástroje. Druhá kapitola této práce, která se dokumentem podrobně zabývá, by mohla dobře sloužit jako inspirace pro rozšíření školních vzdělávacích programů ZUŠ v této oblasti.

V neposlední řadě nacházíme veliký rozdíl mezi českými a britskými osnovami v přístupu k improvizaci. Zatímco české ŠVP ji prakticky opomíjí a v praxi na ZUŠ téměř neprobíhá (pokud tedy nejde o jazzově zaměřené obory), v britské tradici je improvizace běžnou součástí instrumentální výuky.

El Sistema

Zde jsou uvedeny dva zásadní rozdíly mezi myšlenkou projektů inspirovaných *El Sistema* a téměř všemi ostatními institucemi poskytujícími instrumentální vzdělávání:

- 1) *El Sistema* prosazuje souborovou či orchestrální hru od samého počátku výuky hry na nástroj. V České Republice se žák může zapojit do orchestru obvykle až poté, co ve hře na nástroj dosáhne určité úrovně.
- 2) Výuka v rámci *El Sistema* je zásadně zcela zdarma a je určena primárně dětem ze sociálně znevýhodněných rodin.

V rámci výuky *El Sistema* žáci tráví hudebními aktivitami mnoho hodin týdně, někdy dokonce téměř každý den. Patří tak do určité komunity, mají příležitost najít si díky hudbě nové přátele a zároveň je pro ně hraní na nástroj díky koncepci výuky primárně zábavou. Bohužel však nemají téměř žádné individuální hodiny.

Nevýhodou projektu *El Sistema* v České Republice je nedostatek kvalifikovaných učitelů.

Soukromá hudební centra

Oproti základním uměleckým školám jsou soukromá hudební centra ve Velké Británii plně otevřená všem zájemcům o hudební vzdělání nezávisle na věku. ZUŠ obvykle studium pro dospělé příliš nepodporují.

na rozdíl od ZUŠek má většina center aktivní FB profil, reklamu, jsou celkově aktivnější, zveřejňují fotky a úspěchy svých žáků, orchestry cestují a koncertují po kraji

5.3 Finance

Přehledné informace o cenách zkoušek nalezneme na webových stránkách asociace ABRSM. Příložené tabulky obsahují pouze orientační ceny, které se mohou rok od roku lišit. Uvedené ceny v českých korunách se samozřejmě odvíjí od kurzovního lístku.

Jak vidíme v tabulce, praktická zkouška *Grade 1* vychází přibližně na 2150 korun. Kniha obsahující notový materiál doporučeného repertoáru *Grade 1* stojí v obchodě *Talacko hudebniny* 340 Kč.³⁵ Za další sešit, který si musíme pro přípravu ke zkoušce zakoupit - *Violin Scales and Arpeggios Grade 1*, zaplatíme 75 Kč. Otázka je, na kolik peněz vyjde korepetitor, pokud zahrneme i zkoušení. Ve Velké Británii je běžná cena za jednu hodinu korepetice kolem 30 liber (asi 885 Kč). V následující tabulce se můžeme podívat, kolik peněz by nás přibližně stálo plnění zkoušky *Grade 1* ve Velké Británii. Pozor, v této ceně nejsou zahrnuty žádné lekce.

Tabulka 6 - Ceny zkoušek
ABRSM

Practical exam fees

Prep Test	1,730 CZK
Grade 1	2,150 CZK
Grade 2	2,420 CZK
Grade 3	2,560 CZK
Grade 4	2,980 CZK
Grade 5	3,030 CZK
Grade 6	3,500 CZK
Grade 7	4,110 CZK
Grade 8	4,780 CZK
Performance Assessment	3,030 CZK

Tabulka 7 – Přibližná celková cena zkoušky *Grade 1*

Grade 1	Cena v CZK
Poplatek za zkoušku	2150
Notový materiál – povinný repertoár	340
Notový materiál - stupnice	75
Korepetitor (2 hodiny)	1770
Celkem	4335

³⁵ Housle, *Talacko hudebniny*. [online]. [9. května 2016]. Dostupné z: <http://www.talacko.cz/kategorie/smycce/housle/>

Obdobné srovnání pro Grade 8 vyjde následovně: samotná zkouška stojí 4780 Kč, sešit se zkouškovým repertoárem 715 Kč. Pokud nám stačí pouze jedna korepetice a předpokládáme-li, že zkoušku konáme ve Velké Británii (korepetitorovi dáme celkem 60 liber), za zkoušku zaplatíme přibližně takto:

Tabulka 8 – Přibližná celková cena zkoušky Grade 8

Grade 8	Cena v CZK
Poplatek za zkoušku	4780
Notový materiál – povinný repertoár	715
Notový materiál - stupnice	150
Korepetitor (2 hodiny)	1770
Celkem	7415

Se stoupající úrovní zkoušek ekvivalentně rostou i ceny.

Ceny diplomů DipABRSM, LRSM a FRSM najdeme v tabulce č. 9. V tomto případě sice nemusíme kupovat *Grade Books*, pokud bychom však chtěli mít originální party všech notových materiálů, dostaneme se k poměrně vysokým částkám. Tuto položku však do svých výpočtů nezahrnuji.

Cena za nejvyšší diplom FRSM pro nás může být až šokující. Téměř 40 000 Kč, které navíc nezahrnují odměnu pro korepetitora, odpovídá zhruba dvěma průměrným čistým měsíčním platům v ČR.

Tabulka 9 - Ceny diplomů ABRSM

Diploma fees

DipABRSM (complete exam)	9,390 CZK
LRSM (complete exam)	26,380 CZK*
FRSM (complete exam)	39,770 CZK

Samozřejmě musíme vzít v úvahu rozdílnou životní úroveň v České republice a ve Velké Británii, rozdíl ve výšce průměrného platu v těchto zemích, i další okolnosti. Nicméně je zjevné, že cena hudebních zkoušek ABRSM je zcela neúměrně vysoká a málokdo si ji u nás může dovolit. Myslím, že tato skutečnost je dostatečným vysvětlením, proč nejsou zkoušky ABRSM v České republice tolik populární.

Tabulka č. 10 zobrazuje ceny zkoušek z hudební teorie. Nižší částky zde vidíme zřejmě proto, že se jedná o písemný test, který může psát více kandidátů najednou. I přesto jsou ceny oproti ZUŠ nepoměrně vyšší. Pro srovnání uvádím ceny hudebních oborů ZUŠ Křtinská v Praze 4 za pololetí (tabulka č. 11)³⁶.

Tabulka 10 - Ceny zkoušek ABRSM

Music Theory fees	
Grade 1	1,410 CZK
Grade 2	1,470 CZK
Grade 3	1,560 CZK
Grade 4	1,730 CZK
Grade 5	1,810 CZK
Grade 6	2,030 CZK
Grade 7	2,150 CZK
Grade 8	2,240 CZK

Tabulka 11 – Školné na ZUŠ Křtinská

Hudební obor (pololetně)

přípravná hudební výchova	2 hod.	1400,-
základní studium	1 hod. (skupinová)	1400,-
	1 hod. (individuální)	2000,-
	1,5 hod. (individuální)	2400,-
	2 hod. (individuální)	3000,-
sborový zpěv	samostatný obor	900,-
skupinová hudební výuka	samostatný obor	900,-

³⁶ Úplata za vzdělávání žáků (školné) 2016/2017. ZUŠ Jižní Město, Praha. [online]. [9. května 2016]. Dostupné z: <http://www.zus-krtinska.cz/index.php?page=page§ionid=33>

6 Závěr

Motivací pro zvolení tématu zabývajícím se systémem hudebního vzdělávání ve Velké Británii bylo především identifikovat zásadní odchylky od našeho systému základních uměleckých škol a dojít ke konkrétním bodům, ve kterých by se tyto dva systémy mohly navzájem inspirovat a obohatit. V některých aspektech, blíže specifikovaných v předchozí kapitole, jsou tyto dva systémy nesrovnatelné – například v tom ohledu, že asociace ABRSM je čistě systém zkoušek, nezprostředkovává výuku jako takovou a nemá ani žádné nemovité zázemí. Došla jsem k závěru, že systém ABRSM nemá velkou šanci se v České republice více rozšířit kvůli vysoké finanční náročnosti a zároveň dobře fungujícímu konkurenčnímu systému základních uměleckých škol, které jsou na našem území téměř světovou raritou.

Přesto zde existuje několik oblastí, ve kterých by se ZUŠ mohly systémem ABRSM i britskými kurikulárními dokumenty inspirovat a to především v oblasti dostupnosti tištěných publikací a notových materiálů, podrobných informací nejen o průběhu zkoušek a kritériích hodnocení, ale také v oblasti improvizace a širšího kontextu neklasických hudebních žánrů, vedení žáků intenzivnímu rozvíjení sluchových aktivit či hře z listu a mimo jiné také promyšleného a především objektivního systému hodnocení.

V českých RVP i ŠVP základních uměleckých škol je nedostatečně propracovaná oblast doporučeného repertoáru pro jednotlivé ročníky. Může být předmětem diskuze, zda je vhodné u zkoušek na ZUŠ vyžadovat povinný repertoár, nicméně požadavky zkoušek ABRSM, kdy si žák vybírá vždy 3 skladby z devíti nabízených, považuji za přijatelný kompromis. Jako velkou výhodu shledávám také pravidelně aktualizované sylaby ABRSM pro jednotlivé nástroje a možnost jednoduchého zakoupení kompletní řady notových materiálů i dalších publikací k přípravě na zkoušky, které vydavatelství ABRSM aktualizuje jednou za tři roky.

Pro budoucí profesionální praxi mladých hudebníků – především těch, kteří chtějí působit jako členové orchestrů - je zcela nezbytné pravidelně trénovat hru z listu. Ve Velké Británii je tato disciplína běžnou součástí konkurzů a hudebníci, kteří absolvovali zkoušky ABRSM tak mají v této oblasti náskok. V České Republice hra z listu obvykle není součástí zkoušek

ani konkurzů, nicméně s ohledem na profesionální hudební praxi by bylo vhodné ji do osnov zahrnout.

Po podrobném seznámení s *A Common Approach* jsem přesvědčena, že i tento dokument by mohl sloužit jako vynikající inspirace pro budoucí úpravy školních vzdělávacích plánů a především jako podklad pro výuku na základních uměleckých školách. Bylo by jistě nesmírně přínosné zejména pro začínající učitele tyto studijní programy přeložit do češtiny.

Ve Velké Británii existuje nepochybně více cest, jak se instrumentálně vzdělávat (kromě možností zmíněných v této práci jsou to například tzv. *junior programy* vysokých hudebních škol či bohatá síť studentských orchestrů, která v ČR bohužel zatím nemá takovou tradici), nicméně je tato výuka (s výjimkou *El Sistema*) výrazně finančně náročnější. Náš systém základních uměleckých škol je ve světovém měřítku výjimečný a měli bychom se snažit ho zachovat.

Doufám, že tato diplomová práce bude přínosem učitelům ZUŠ i tvůrcům a editorům školních vzdělávacích plánů a dalších kurikulárních dokumentů uměleckého vzdělávání.

7 Zdroje

Publikace

- *Music theory past papers 2012, Grade 1*. London: Associated Board of the Royal Schools of Music. ISBN 9781848494480.
- *Theory of Music Exams 2010, Grade 5*. London: Associated Board of the Royal Schools of Music, 2011. ISBN 9781848492905.
- *Theory of Music Examinations, Grade 8, 2009*. London: Associated Board of the Royal Schools of Music, 2007. ISBN 9781848491342.
- *ABRSM Diploma syllabus: Music performance from 2005*. London: The Board, 2004. ISBN 1860965784.
- HAUSER, Július. Štátny vzdelávací program základnej umeleckej školy v Slovenskej republike, *Štátny pedagogický ústav*, 2008. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/primarne_umelecke_vzdelanie_isced1b.pdf
- A Common Approach for Strings, *Federation of Music Services, National Association of Music Educators, Royal College of Music*, 2002, Dostupné z: <https://www.musicmark.org.uk/marketplace/a-common-approach/>

Diplomové práce

- PEJCHA, Jiří. *Komparace systémů hudebního vzdělávání v České republice a Velké Británii*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Vedoucí práce Lubomír Spurný.
- REŽOVÁ, Markéta. *El Sistema – jedinečný systém hudebního vzdělávání ve Venezuele*. Praha, 2010. Bakalářská práce (BcA.). Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, studijní obor Hudební management, 11. 6. 2010.
- REŽOVÁ, Markéta. *Projekty inspirované El Sistema a možnosti realizace obdobného projektu v ČR*. Praha, 2012. Diplomová práce (MgA.). Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, studijní obor Hudební management, 4. 9. 2012

Webové zdroje

<http://servicesforeducation.co.uk/>

<http://cz.abrsm.org/en/home>

<http://www.artscouncil.org.uk/>

<http://www.nuv.cz/isced>

<http://www.talacko.cz/abrsm>

<https://en.wikipedia.org/wiki/ABRSM>

<http://uis.unesco.org/sites>

<http://www.uwl.ac.uk/>

<http://www.rslawards.com/music/graded-music-exams>

<http://www.cgwm.org.uk>

<https://www.elsistemausa.org>

<http://www.zus-krtinska.cz>

<https://www.gov.uk>

8 Seznam příloh

Tabulky

- *Tabulka 1 - Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED – umělecké vzdělání 1B a 2B (s. 9)*
- *Tabulka 2 - výběr nástrojů, jejichž výuku zaštiťuje Music services (s. 24)*
- *Tabulka 3 – Marking Criteria - Kritéria hodnocení přednesových skladeb (s. 36)*
- *Tabulka 4 - Kritéria hodnocení stupnic a akordů (s. 38)*
- *Tabulka 5 - Schéma zkoušek ABRSM (s. 41)*
- *Tabulka 6 - Ceny zkoušek ABRSM (s. 61)*
- *Tabulka 7 – Přibližná celková cena zkoušky Grade 1 (s. 61)*
- *Tabulka 8 – Přibližná celková cena zkoušky Grade 8 (s. 62)*
- *Tabulka 9 – Ceny diplomů ABRSM (s. 62)*
- *Tabulka 10 - Ceny zkoušek ABRSM (s. 63)*
- *Tabulka 11 – Školné na ZUŠ Křtinská (s. 63)*

Obrázky

- *Obrázek 1 – Příklad certifikátu ABRSM za splnění Grade 1 v klavírní hře (s. 40)*
- *Obrázek 2 – Repertoár Grade 5 z aktuálního sylabu ABRSM (2016-2019) (s. 43)*
- *Obrázek 3 – Rytmický vzor pro hraní stupnice na zkouškách (s. 44)*
- *Obrázek 4 – Tempa stupnic na zkouškách Grades 1-8 (s. 45)*
- *Obrázek 5 – Informace ke zkouškové disciplíně hra z listu, Grade 1 (s. 45)*
- *Obrázek 6 – Informace ke zkouškové disciplíně hra z listu, Grade 5 (s. 46)*
- *Obrázek 7 – Informace ke zkouškové disciplíně hra z listu, Grade 8 (s. 46)*